



Vem är du som dömer din nästa?

En studie om kristna feministers syn på abort

Rebecca Einarsson

Umeå Universitet vt 2016

Institutionen för idé- och samhällsstudier

Kandidatuppsats i religionsvetenskap 15 hp

Handledare: Olle Sundström

ABSTRAKT

Denna studies huvudsakliga syfte var att undersöka ett mindre antal kristna feministers ställningstaganden i abortfrågan och hur dessa kan förstås ur moralpsykologiskt perspektiv. Utifrån studiens moralpsykologiska teorier gjordes också en ansats att hitta gemensamma värden hos de informanter som var för respektive mot abort, eftersom dessa värden enligt teorin kan ligga till grund för en pragmatisk lösning i abortkontroversen. Som bakgrund till studien låg kristen och feministisk etik med fokus på just abortfrågan. Halvstrukturerade kvalitativa forskningsintervjuer var den metod som användes för att genomföra undersökningen. Den hermeneutiska spiralen användes för att analysera och tolka intervjuerna vilka visade att studiens kristna feminister övergripande är för abort som en pragmatisk lösning fram till Jesus återkomst och förverkligandet av Guds rike.

NYCKELORD: Kristen feminism, moralpsykologi, abort, feministisk etik, metaetik

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	5
1.1 Introduktion	5
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Begrepp.....	6
1.4 Teori.....	6
1.4.1 Moralens ursprung och stamtänkande	6
1.4.2 Hjärnans automatiska och manuella läge.....	8
1.4.3 SIM – Social intuitionist model of moral judgement.....	9
1.4.4 Tragedin för det sunda förnuftets moral	11
1.5 Forskningsbakgrund	13
1.5.1 Kristna perspektiv på abort	13
1.5.2 Feministiska perspektiv på abort	16
1.6 Metod.....	21
1.6.1 Urval och avgränsningar	21
1.6.2 Halvstrukturerade intervjuer	22
1.6.3 Hermeneutisk analysmetod.....	23
1.6.4 Reliabilitet och validitet.....	25
1.6.5 Etiska överväganden	25
1.6.6 Tillvägagångssätt	27
1.7 Disposition.....	28
2. Kristna feministers syn på abort.....	29
2.1 Informanterna	29
2.2 Självklart att vara feminist som kristen	30
2.3 Abort måste finnas.....	30
2.4 Abort är fel, men.....	32
2.5 Gemensamma värden, alla är ni ett i Kristus Jesus	34
2.6 Ståndpunkten ur moralpsykologiskt perspektiv	35
3. Diskussion	39
Käll- och litteraturförteckning.....	41
Bilagor.....	43
Bilaga 1 – Intervjuguide	43
Bilaga 2 – Inlägg i Kristna feminister	45
Bilaga 3 – Intervjufrågor och information inför intervju	46

1. INLEDNING

1.1 INTRODUKTION

”Då minns jag att det var en kvinna som kom fram till mig och spottade mig i ansiktet” berättar Birgitta Bolinder, en av grundarna till den feministiska organisationen Grupp 8, i en dokumentär i Sveriges Radio.¹ I början av 1970-talet förhalade Bolinder och en grupp kvinnorrättsförespråkare ett antiabortmöte på Sergels torg i Stockholm genom att ställa sig mitt i folksamlingen och skrika ”Vi vill ha, fri abort!”. Mötet som hölls av dåtidens KDS (Kristen demokratisk samling) syftade till att påverka och informera allmänheten om att barn genom aborter mördades i moderlivet.

Abortfrågan har genom historien väckt många känslor och etiska resonemang: vad är egentligen rätt? Den moderna västerländska kvinnorörelsen har i huvudsak förordat fri abort och kvinnans rätt till sin egen kropp. Högljudda kristna röster har å sin sida huvudsakligen hävdad fostrets, eller barnets, människovärde och att dettas rätt till liv slår högre än andra argument eller rättigheter i frågan. För att komma överens i det moderna samhället menar moralpsykologer att vi bör försöka hitta gemensamma värden att samlas kring i moraliska kontroverser.² Med fötterna i två av abortfrågans till synes motstridiga ståndpunkter har den kristna feminismen vuxit fram under 1900-talet. Denna studie ämnar undersöka några kristna feministers syn på abort och hur de kombinerar de kontrasterande traditionerna i denna fråga. Kanske är det också bland de kristna feministerna de gemensamma värden som efterlyses kan existera.

1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med denna studie är att undersöka kristna feministers egna perspektiv på det moraliska ställningstagandet i abortfrågan och hur detta kan förstås ur moralpsykologiskt perspektiv. Genom att studera vilken betydelse de kristna och feministiska tolkningstraditionerna har för informanterna, kommer en ansats göras till att hitta eventuella gemensamma värden som enligt moralpsykologiskt perspektiv kan vara början till en lösning i abortkontroversen.

¹ P3 Dokumentär – Grupp 8 (Radioprogram). Stockholm: Sveriges Radio. 2015.
<http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/644416?programid=2519> [Hämtad 2016-02-02]

² Greene, J. *Vi och dom*. Lidingö: Fri Tanke, 2014, 376.

De frågor jag konkret söker svar på är:

- Hur resonerar kristna feminister kring sitt ställningstagande i abortfrågan?
- Hur argumenterar några kristna feminister utifrån feministiskt och kristet perspektiv för ställningstagandet?
- Hur kan dessa kristna feministers ställningstaganden tolkas utifrån moralpsykologiska teorier?
- Vilka värden förenar de kristna feministerna?

1.3 BEGREPP

Kristna feminister

I denna studie har informanterna själva fått definiera sig som kristna feminister. Vad de lägger i begreppet hör inte till studiens syfte – även om det i sig vore intressant att fördjupa sig i. För att inte begränsa urvalsgruppen har jag valt att inte själv definiera vad jag i denna studie menar med kristen feminist.

Moral

Definitionen av moral i denna studie är både *funktionalistisk* och *deskriptiv*. Funktionalistisk eftersom moralen definieras utifrån vad den *gör* istället för vad den innehåller; med deskriptiv menar jag att jag endast berättar vad människor anser är moraliskt och att jag inte vill avgöra vad som verkligen är rätt och fel.³

1.4 TEORI

1.4.1 MORALENS URSPRUNG OCH STAMTÄNKANDE

Denna uppsats utgår dels från Jonathan Haidts moralpsykologiska forskning och dels från Joshua Greenes teori om moralen som han diskuterar i sin bok *Vi och dom* från 2014.⁴ Greene är professor i psykologi vid Harvard University och leder Harvard Universitys Moral Cognition

³ Haidt, J. *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*. New York: Pantheon Books, 2012, 270ff.

⁴ Greene, J. *Vi och dom*. Lidingö: Fri Tanke, 2014.

Lab, där de undersöker hur en fattar moraliska beslut. Enligt Greene har moralen utvecklats genom evolutionen som svar på vad han kallar *allmänningens tragedi*.⁵ Låt mig ge ett exempel. När en person går för att köpa något i en butik litar personen i fråga på att säljaren ska ge hen rätt vara och inte någon billig kopia; säljaren å sin sida litar på att köparen handlar med äkta sedlar. Detta kontrakt som samhället vilar på talar vid första anblick emot det direkta egenintresset. Köparen hade till exempel kunnat använda en falsk sedel och på så sätt fått en vara gratis, vilket hade gynnat hen. Detta är vad Greene kallar allmänningens tragedi, nämligen oförmågan att sätta Oss före Mig. Dock svarade evolutionen på denna tragedi och människan utvecklade moralen, vilken i sin essens är altruistisk, osjälvisk.⁶ Denna idé om moralens uppkomst är inte ny utan formulerades redan av Charles Darwin i slutet av 1800-talet och har sedan dess blivit vedertagen bland beteendevetare.⁷ Samarbete i grupper gynnar individer i det långa loppet och ger överlevnadsfördel.⁸ Av denna anledning betalar kunden med en äkta sedel och säljaren ger den korrekta varan och de som ändå sätter Mig före Oss vill samhället ställa inför rätta.

Greene menar vidare att människans moraliska hjärna är utvecklad för samarbete *inom den egna gruppen* men inte för samarbete *mellan grupper*.⁹ Hjärnan är således programmerad för stamtänkande och för att dela upp människor i (ibland högst godtyckliga) grupper om Vi och Dem.¹⁰ Samarbete mellan grupper motverkas av detta stamtänkande då det gör att individer favoriserar den egna gruppen och får en att tolka information på ett sätt som är i enlighet med den egna gruppens preferenser eller moral.¹¹ Greene vill vara tydlig med att detta stamtänkande är programmerat, inte inbyggt. Han menar att hjärnan kan programmeras om genom aktiv inläring och erfarenhet.¹² Därför kan människor med vilja transcendera stamtänkandet, särskilt då magkänslan kan ha fel. Han preciserar:

I klarhetens namn bör det sägas att när jag kallar våra hjärnors psykologiska samarbetsverktyg för 'moraliskt maskineri', så säger jag inte att detta maskineri används *enbart* för att främja samarbete. Det jag säger är snarare att vi har detta maskineri i våra huvuden i kraft av den roll som det spelar

⁵ Greene, J. *Vi och dom*. Lidingö: Fri Tanke, 2014, 36.

⁶ Greene, J. 2014, 33.

⁷ Greene, J. 2014, 33 (not 8).

⁸ Greene, J. 2014, 34.

⁹ Greene, J. 2014, 33.

¹⁰ Greene, J. 2014, 66.

¹¹ Greene, J. 2014, 102–108.

¹² Greene, J. 2014, 66.

för att främja samarbete. Det betyder inte att det inte kan användas till andra saker. Din näsa kan till exempel användas för att hålla upp glasögon, men näsor utvecklades inte till det syftet.¹³

1.4.2 HJÄRNANS AUTOMATISKA OCH MANUELLA LÄGE

Moralen och samarbetsstrategierna visar sig genom att människor inför olika moraliska situationer känner olika känslor eller gör moraliska bedömningar. Känslan av empati för en skadad eller känslan av skam och skuld efter att ha svikit en eller flera samarbetspartners hjälper oss att samarbeta.¹⁴ Greene beskriver sin teori om hjärnans två lägen, det *automatiska* och det *manuella*, som aktiveras i moraliska situationer. Känslomässiga reaktioner kan hjälpa oss att fatta snabba beslut, en sorts automatisk inställning. Dessa automatiska inställningar formas enligt Greene av genetiska, kulturella och individuella erfarenheter.¹⁵ Han beskriver även att hjärnan utöver det automatiska läget också har ett manuellt läge som tillåter moraliska resonemang och gör det mänskliga beslutsfattandet flexibelt. Hur dessa lägen fungerar kan observeras i enkla vardagssituationer som när en står i butiken och väljer mellan att köpa frukt eller godis. Den omedelbara automatiska känslan säger ”godis” eftersom det ger snabb energi och (många av oss) en känsla av välbehag vilket evolutionärt varit viktigt för människan. Det manuella tänkandet däremot kan avvärja detta beslut och motivera köpet av frukt då en vet att det är mer hälsosamt. Alternativt kan det manuella tänkandet motivera magkänslans beslut genom att underbygga att en sannerligen är förtjänt av godis efter en hård arbetsdag. De olika lägena kan slås på vid olika situationer.¹⁶

Det automatiska läget fungerar bland annat som ett larmsystem för att människan inte ska ta till lättvindigt våld.¹⁷ Där gör det automatiska läget enligt Greene skillnad på huruvida skada används som medel eller om våldet sker som en sidoeffekt för att uppnå ett mål. Det är också skillnad om en gör skadan personligen eller inte,¹⁸ där personligt utfört våld som medel är det som utlöser starkast varningssignaler eller moraliskt motstånd.¹⁹ Det manuella läget å sin sida bryr sig inte om dessa variabler. Inre moraliska konflikter är det som uppstår då det automatiska och det manuella lägena drar åt olika håll. I dessa fall kopplar hjärnan enligt Greene in en del av hjärnan som gör det manuella tänkandet till en sorts högsta domstol, vilket är varför Greene

¹³ Greene, J. *Vi och dom*. Lidingö: Fri Tanke, 2014, 76.

¹⁴ Greene, J. 2014, 72.

¹⁵ Greene, J. 2014, 164. Jfr. 1.3.3 SIM – Social intuitionist model.

¹⁶ Greene, J. 2014, 233ff.

¹⁷ Greene, J. 2014, 245.

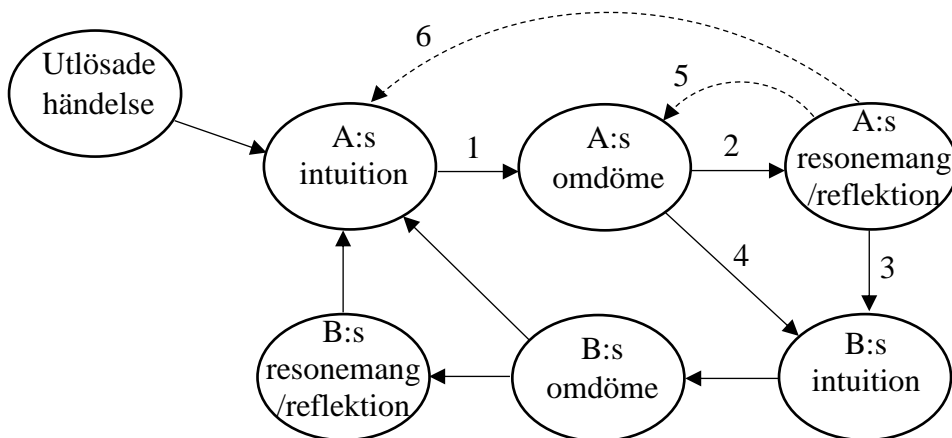
¹⁸ Jfr 1.5.1 Kristen abortsyn.

¹⁹ Greene, J. 2014, 252f, 255ff.

menar att vi även i konflikter utanför hjärnan ska låta det manuella tänkandet avgöra i konflikter mellan Oss och Dem.²⁰

Jonathan Haidt som jag nämnde i början av teorikapitlet är en annan moralpsykolog som forskat kring ämnet. I sin bok från 2012, *The Righteous Mind: Why Good People are Divided by Politics and Religion*, beskriver han hjärnans dubbla processer som en elefant med en ryttare.²¹ Elefanten symboliserar våra automatiska känslor inför saker, situationer och problem. Ryttaren symboliserar oss själva som genom manuellt tänkande kan försöka styra elefanten. Haidt menar däremot att vårt manuella tänkande har uppkommit för att tjäna elefanten, de moraliska intuitionerna. Dels kan ryttaren övertala elefanten att göra något annat än den först känt för att ryttaren kan se längre in i framtiden, dels kan den komma med post hoc-argument för att rättfärdiga elefantens beteenden. När människan började tala och också skvallra blev det viktigt med en ryttare som kunde tjäna elefanten på dessa sätt.²²

1.4.3 SIM – SOCIAL INTUITIONIST MODEL OF MORAL JUDGEMENT



Figur 1. Social intuitionist model of moral judgement (SIM).²³

I figur 1 syns Social intuitionist model (SIM), som Haidt konstruerat för att visa hur han menar att moraliska omdömen fungerar och hur de kan påverkas, och som jag har översatt från engelska. Figuren illustrerar numrerade länkar som förklarar olika delar av processen. A och B

²⁰ Greene, J. *Vi och dom*. Lidingö: Fri Tanke, 2014, 317f.

²¹ Haidt, J. *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*. New York: Pantheon Books, 2012.

²² Haidt, J. 2012, 45f.

²³ Haidt, J. 2012, 46–49. Författarens översättning.

symboliserar två olika personer där endast Person A:s länkar är numrerade och där 5 och 6, som också är streckade, inträffar mer sällan i praktiken. De numrerade länkarna betyder:

1. Intuitivt¹ omdöme
2. Efterhandskonstruerande resonemang
3. Resonerande övertalning
4. Social övertalning
5. Resonerande omdöme
6. Privat reflektion

Med modellen vill Haidt främst visa hur intuitionen påverkar moralen samt fånga det moraliska omdömets sociala natur, vilket också är det jag vill lyfta fram i denna uppsats. Många tror att de styrs av en inre oföränderlig moralisk kompass men socialpsykologins data visar att andra personer till och med kan påverka oss att tycka att de värsta grymheter är acceptabla.²⁴ Samtal om moral kan skapa allianser och stärka ens rykte men kan också göra att en person väljer att handla på ett visst sätt för att inte hamna utanför gruppen.²⁵ Människor vill vara en del av gruppen och bryr sig därför på en omedveten nivå om vad andra tycker om dem. Religionen är enligt Haidt²⁶ och Greene ett exempel på ett moraliskt kitt som håller samman grupper, men som också kan förstärka konflikter mellan Oss och Dem.²⁷

In other words, the very ritual practices that the New Atheists dismiss as costly, inefficient, and irrational turn out to be a solution to one of the hardest problems humans face: cooperation without kinship. Irrational beliefs can sometimes help the group function more rationally [...]. Sacredness binds people together, and then blinds them to the arbitrariness of the practice.²⁸

Trots att Haidts och Greenes övertygelser i mångt och mycket är lika kritiserar Greene Haidts Social intuitionist model då han menar att det enligt Haidt inte går att ändra en persons uppfattning i en moralfråga som exempelvis abort utan att försöka ändra personens känslor. Greene menar att det manuella resonerandet (länk 5 och 6) spelat en mycket viktig roll i människors moraliska liv.²⁹ Han hävdar vidare att modellen implicerar att en inte kan rikta sig direkt till en persons förnuft och få personen att åsidosätta sina känslor, vilket han anser vara felaktigt utifrån sin egen forskning.³⁰ Ytterligare kritik mot modellen tar Jonathan Courtney upp

²⁴ Haidt, J. *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*. New York: Pantheon Books, 2012. 47f.

²⁵ Haidt, J. 2012, 74ff.

²⁶ Haidt, J. 2012, 246ff.

²⁷ Greene, J. *Vi och dom*. Lidingö: Fri Tanke, 2014, 96, 199.

²⁸ Haidt, J. 2012, 257.

²⁹ Greene, J. 2014, 359.

³⁰ Greene, J. 2014, 359, (not 71).

i sin avhandling i filosofi, *The Metaethical Ramifications of Empirical Moral Psychology: Examining the Moral Cognitivist/Non-Cognitivist Debate*.³¹ Courtney nämner den kritik som förts fram av Herbert Saltzstein och Tziporah Kasachof i deras artikel från 2004 ”Haidt’s moral intuitionist theory: A psychological and philosophical critique”. Dessa vill också lyfta fram att Haidt underskattar i vilken grad social interaktion kan påverka moraliska ställningstaganden.³² Saltzstein och Kasachof menar att Haidt bortser från att de automatiska intuitionerna en gång kan ha formats av resonemang, som med tidens gång blivit automatiserade liksom vanor blir.³³ Haidt svarar på kritiken och menar bland annat att Saltzstein och Kasachof inte har förstått vikten av länk 3 i modellen som faktiskt tar upp den sociala interaktionens påverkan på formandet av moralen.³⁴ Courtney menar att Haidt därmed svarar på kritiken på ett sådant sätt att den inte har någon inverkan på modellens giltighet.³⁵

1.4.4 TRAGEDIN FÖR DET SUNDA FÖRNUFTETS MORAL

Ovanstående rubrik är ett begrepp från Joshua Greenes *Vi och dom*. Till skillnad från den tidigare nämnda allmänningens tragedi handlar tragedin för det sunda förnuftets moral om samarbetet mellan grupper, Vi och Dem. Den här uppsatsen har sin grund i denna tragedi, nämligen: ”moraliska stammar som inte kan enas om vad som är rätt och fel”.³⁶ Som lösning på detta problem efterlyser både Greene och Haidt en metamoral, en moral som kan förena alla stammar. Båda två föreslår någon form av utilitaristisk metamoral, trots att utilitarismen³⁷ i sig inte är perfekt. Greene kallar det djuppragmatism och ägnar en större del av *Vi och dom* till att motivera varför utilitarismen i pragmatisk anda just nu är det bästa alternativet som metamoral. Han avslutar boken med att ge några råd till oss ”moderna herdar” för att kunna komma överens på de gemensamma betesmarkerna, oavsett vilken stam vi hör till.³⁸ Jag väljer att lyfta fram några av dem för denna studie och beskriva hur jag tänker förhålla mig till dessa:

³¹ Courtney, J. *The Metaethical Ramifications of Empirical Moral Psychology: Examining the Moral Cognitivist/Non-Cognitivist Debate*. Carleton University: ProQuest Dissertations Publishing, 2012.

³² Saltzstein, H. & Kasachof, T. Haidt's Social Intuitionist Theory: A Psychological and Philosophical Critique. *Review of General Psychology*. 8 no. 4 (2004): 273–282. I Courtney, J. *The Metaethical Ramifications of Empirical Moral Psychology: Examining the Moral Cognitivist/Non-Cognitivist Debate*. Carleton University: ProQuest Dissertations Publishing, 2012, 70.

³³ Saltzstein, H. & Kasachof, T. 2004. I Courtney, J. 2012, 70.

³⁴ Haidt, J. The Emotional Dog Gets Mistaken for a Possum. *Review of General Psychology*. 8 no. 4 (2004): 283–290. I Courtney, J. 2012, 72.

³⁵ Courtney, J. 2012, 75.

³⁶ Greene, J. *Vi och dom*. Lidingö: Fri Tanke, 2014, 372.

³⁷ Utilitarismen är en teori inom normativ etik som föreskriver handlingar som maximerar det sammanlagda välbefinnandet hos alla kännande varelser.

³⁸ Greene, J. 2014, 373–376.

1. *Lyssna till men lita inte på dina moraliska instinkter när du ställs inför en moralisk kontrovers.* De automatiska intuitionerna är inte utvecklade för att komma överens med andra grupper, därför är det viktigt att gå över till manuellt läge i moraliska kontroverser.
2. *Rättigheter är inte till för att ge argument, utan för att avsluta dem.* Genom att hävda rättigheter tar argumentationen slut. Detta kan göras när de rationella argumenten tar slut, men det bör göras sparsamt.
3. *Använd gemensam valuta.* För att komma överens är det viktigt att grupperna gemensamt kommer fram till vad som är viktigt, exempelvis att människor ska vara lyckliga och den gyllene regeln. Inom det system som skapas gemensamt kan kompromisser skapas, göra det som fungerar bäst, något som gör alla sammantaget lyckligast. För att göra detta är det viktigt med en gemensam faktagrund. Människan har en tendens att avfärda fakta som inte stöder den egna åsikten, sanningen måste då fastställas av observerbara bevis.

Jag kommer i det följande förhålla mig till moraliska intuitioner, manuellt tänkande samt den sociala omgivningen.³⁹ De ovanstående reglerna kommer jag att beakta genom att försöka nå bortom informanternas tankar om rättigheter och deras moraliska instinkter, försöka förstå informanternas bild av fakta och försöka hitta gemensamma värderingar (valuta) för de som är för respektive emot abort. Genom att använda detta ramverk hoppas jag nå en djupare förståelse för hur de kristna feministernas ståndpunkter ser ut och hur de kan ha formats. Kanske är det också bland de kristna feministerna, de som på ytan förenar två motpoler, som en kan börja nysta i hur en eventuell kompromiss i abortfrågan skulle kunna se ut. Låt oss därför övergå till att ta en närmare titt på de kristna och feministiska perspektiven på abort för att i analysen ha en grund att stå på och referera till i förhållande till de kristna feministernas tankar kring abort.

³⁹ 1.4.1 – 1.4.3.

1.5 FORSKNINGSBAKGRUND

1.5.1 KRISTNA PERSPEKTIV PÅ ABORT

1.5.1.1 ÖVERBLICK

I en bok från 2012 undersöker Mats Kumlien, professor i rättshistoria vid Uppsala universitet, om det finns en kristen syn på abort med fokus på Svenska kyrkan.⁴⁰ Genom att ge en historisk tillbakablick på Katolska kyrkan, Svenska kyrkan och svensk lagstiftning visar han att kristenhetens syn på abort har varierat i tid och rum. Det finns således inte *en* kristen syn på abort. Vidare menar han att bilden av att den kristna kyrkan alltid kategoriskt varit emot abort är en förenkling; historien ger en mer nyanserad bild.⁴¹ Oavsett tidsperiod har diskussionen om abortens vara eller icke-vara utgått från frågor bland annat om när en människa blir till, om fostret är en del av mammans kropp eller ett eget moraliskt subjekt och om det finns vissa situationer då abort är mer rättfärdigat än andra.

1.5.1.2 KATOLSKA KYRKAN

Kumlien menar att det tycks råda enighet kring att den tidiga kristna kyrkan var emot abort: dels för att abort vore att våldföra sig på kärleken till sin nästa och dels för att det skulle vara ett brott mot det femte budet att ta någons liv.⁴² Frågorna som följer blir då: ”När blir fostret en person?” och ”när börjar livet?”. Genom historien har det inom kyrkan funnits två uppfattningar, *konceptionsteorin* och *stadieteorin*.⁴³ Konceptionsteorin innebär att en människa blir till vid befruktningen, vilket tillsammans med det femte budet implicerar att abort är synd. Stadieteorin däremot går ut på att ett foster succesivt formas till en människa vilket innebär att det innan ett visst stadium kan vara mindre förkastligt att abortera. Thomas av Aquino är en av dem som inom Katolska kyrkan förespråkade stadieteorin då han menade att själen flyttade in i fostret först efter den tredje månaden.⁴⁴ Aquino formade också läran om *dubbla effekter* som än idag finns kvar i Katolska kyrkans läror. Den innebär att fostrets död kan ses som en bieffekt för att rädda moderns liv vid exempelvis utomkvedshavandeskap.⁴⁵

⁴⁰ Kumlien, M. *Finns det ett kristet synsätt på abort?* Uppsala: Uppsala universitet, 2012.

⁴¹ Kumlien, M. 2012, 5.

⁴² Kumlien, M. 2012, 6.

⁴³ Kumlien, M. 2012, 6.

⁴⁴ Kumlien, M. 2012, 10.

⁴⁵ Jfr 1.3.2 Hjärnans automatiska och manuella läge. Notera likheten med Joshua Greenes teori om skada som medel eller sidoeffekt för att uppnå ett mål.

1.5.1.3 SVENSKA KYRKAN

Straffen för abort i Sverige blir mot förmodan inte grövre och grövre ju längre tillbaka i historien en går. Kumlien beskriver det snarare som en bågform; från skonsammare straff över brutalisering och tillbaka till humanisering.⁴⁶ Detta hänger delvis ihop med katolska och protestantiska kyrkors sexualmoral och inflytande på den världsliga makten och delvis med den medicinska utvecklingen. Under 1600-talet gjordes medicinska upptäckter som medförde att själens ingjutelse i kroppen ifrågasattes då det saknades bevis för att det skulle finnas en viss tidpunkt för denna.⁴⁷ Fostret ansågs istället bli besjälade direkt vid befruktningen, vilket ledde Katolska kyrkan till att helt förbjuda aborter något som fortfarande gäller i dag.⁴⁸ Stefan Swärd är en av de kristna som hävdar att abort är fel utifrån denna premis. Swärd som bland annat är statsvetare, ordförande i organisationen Ja till livet och styrelseledamot i Svenska Evangeliska Alliansen skriver i ett *paper* från 2013 om vad han anser vara ett kristet sätt att se på abort.⁴⁹ Med flertalet referenser till olika bibelverser menar Swärd att fostret är en människa från befruktningen, att ”ofödda” därför bör skyddas och att abort därmed är mord.

2 Mos. 21:22–25 handlar om två män i ett gräl och att en av dem stöter till en havande kvinna så att hon föder fram sitt barn. Om det inte sker någon olycka ska han böta, men sker en olycka ska liv ges för liv. I detta sammanhang ges det ofödda barnet samma status som modern i förhållande till lagen, med skydd för sitt liv. Det fanns ingen anledning varken på Gamla Testamentets eller Nya Testamentets tid att ha någon lagstiftning som specifikt tog upp abortförbudet. Allt täcktes in av budordet du ska inte dräpa. Det ofödda barnet räknades som ett barn och täcktes in av det allmänna skyddet för livet.⁵⁰

Trots att Swärd i sitt paper vill hävda att den kristna kyrkan alltid har varit emot abort visar Kumliens sammanställning något annat.⁵¹ Som det beskrivs i uppsatsens introduktion startades det rörelser under 1960–1970-talen i Sverige som kämpade för jämställdhet och som också nådde stor framgång. Kumlien beskriver hur Svenska kyrkan under samma period började diskutera hur den skulle ”vara den kristna rösten i samhället”.⁵² Många öppnade upp för att Svenska kyrkan skulle vara en institution som gav underlag till individers egna beslut istället

⁴⁶ Kumlien, M. *Finns det ett kristet synsätt på abort?* Uppsala: Uppsala universitet, 2012, 11f.

⁴⁷ Kumlien, M. 2012, 12.

⁴⁸ Stockholms Katolska Stift. Frågor och svar om katolsk tro. <http://www.katolskakyrkan.se/katolska-kyrkan-i-sverige/fragor-och-svar-om-katolsk-tro> [Hämtad 2016-03-12]

⁴⁹ Swärd, S. Motstånd och människovärde: Om kyrkornas abortengagemang. Svenska Evangeliska Alliansen, 2013. <http://www.sea.nu/viewNavMenu.do?menuID=55&oid=82172> [Hämtad 2016-04-29]

⁵⁰ Swärd, S. 2013, 2.

⁵¹ Swärd, S. 2013, 6.

⁵² Kumlien, M. 2012, 35.

för de då rådande anspråken på att vara överordnad auktoritet. Detta gav utökat utrymme för tolkningen av kärleksbudet och två linjer formades.⁵³ Den första höll fast vid att Bibeln är Guds evigt giltiga ord till människan: människan behöver tydlig vägledning; undantagsfallen för abort ansågs ha blivit regel och allmän praxis. Den andra linjen menade att kristendomens kärna var Guds kärlek till människan och att kärleksbudet måste få nya uttryck när samhället förändras. Större hänsyn togs inom denna argumentationslinje till kvinnans upplevelse och det ansågs viktigare att hjälpa människor att fatta egna beslut än att komma med förbud.⁵⁴ Uppfattningar som uppstod inom denna andra linje handlade om att aborten kunde vara det bättre alternativet av två dåliga, att tidiga aborter kunde anses bättre än en sen samt att alternativet till legal abort inte var inga aborter alls utan snarare en mängd illegala aborter.⁵⁵

Även efter 1975 års abortlag kvarstod uppfattningen bland en stor del av den svenska kristenheten att fostret inte var en del av kvinnans kropp utan en egen individ. En del ansåg att denna individ med människovärde också skulle skyddas.⁵⁶ Dock insåg många under 1900-talets andra hälft att det inte fanns något alternativ till kvinnans självbestämmande, vilket också blivit Svenska kyrkans hållning allt sedan dess.⁵⁷ Senast 2015 uttalade sig Svenska kyrkans kyrkomöte om abort efter en motion av Nasrin Sjögren,⁵⁸ ledamot för Frimodig kyrka samt engagerad i organisationen Människorätt för ofödda.⁵⁹ I betänkandet från Kyrkolivsutskottet förstärks bilden av livets tragik och att det finns situationer där något värde alltid kommer att kränkas; utskottet menar att den havande efter lång eftertanke kan komma fram till att abort faktiskt är det bästa alternativet.⁶⁰

1.5.1.4 SAMMANFATTNING

Det centrala temat för den kristna diskussionen om abort har genom historien präglats av *när ett liv blir till* och att individen är moraliskt skyddsvärd med rätt till liv.⁶¹ Det finns dock ingen tydlig linje dragen av kristenheten när i befruktningens förlopp detta sker. Det ska också sägas

⁵³ Kumlien, M. *Finns det ett kristet synsätt på abort?* Uppsala: Uppsala universitet, 2012, 35–39.

⁵⁴ Kumlien, M. 2012, 36f.

⁵⁵ Kumlien, M. 2012, 37f.

⁵⁶ Kumlien, M. 2012, 41.

⁵⁷ Kumlien, M. 2012, 41f.

⁵⁸ Svenska kyrkan. Abort och oföddas människovärde, Kyrkolivsutskottets betänkande 2015:19. Uppsala: Kyrkomötet, 2015.

⁵⁹ Studio Ett – Abort (Radioprogram). Stockholm: Sveriges Radio. 2011.

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1637&artikel=4606815> [Hämtad 2016-02-03]

⁶⁰ Kumlien, M. 2012, 45.

⁶¹ Kumlien, M. 2012, 45.

att liksom synen på abort skiljer sig åt mellan Svenska kyrkan och Katolska kyrkan kan den också skilja sig mellan individer inom dessa och andra rörelser, vilket också Svenska kyrkan är tydlig med i sitt betänkande från 2015.⁶² Efter denna sammanställning av kristna synsätt på abort kommer jag att fortsätta med att presentera feministiska uppfattningar om abort.

1.5.2 FEMINISTISKA PERSPEKTIV PÅ ABORT

1.5.2.1 ÖVERBLICK

I presentationen av feministiska perspektiv på abort kommer jag att utgå från Rosemarie Tongs *Feminist Approaches to Bioethics: Theoretical Reflections and Practical Applications* (1997) och komplettera med några exempel från andra feministiska etiker.⁶³ Tong, som är professor i filosofi och medicinsk humaniora vid Davidson College, USA, behandlar i denna bok feministiska och icke-feministiska etiska perspektiv och hur en kan tillämpa dessa inom bioetiken.⁶⁴ Liksom med de kristna perspektiven på abort går det inte att säga att det finns *en* feministisk syn på abort. Det finns många olika sätt att se på kontroversen och jag kommer i detta avsnitt att presentera två starka strömningar inom feministisk etik som på svenska benämns *omsorgsetik*⁶⁵ och *statusorienterad etik*.⁶⁶ Vad de innebär och hur de appliceras på abortkontroversen kommer att undersökas närmre i 1.5.2.2 och 1.5.2.3.

I ett kapitel ur *Kön, teologi och etik: en introduktion* från 2011 skriver universitetslektorn i etik Johanna Gustafsson Lundberg, att feministisk etik har som utgångspunkt att kvinnors underordning är moraliskt fel och att kvinnors moraliska erfarenheter är lika mycket värda som mäns.⁶⁷ Hon beskriver hur den feministiska etiken syftar till att kritiskt korrigera och utveckla etiken som genom historien negligerat att beskriva kvinnors moraliska erfarenheter. Målsättningen med denna kritik av handlingar, teorier, konstruktioner, beskrivningar och praktiker där kvinnan underordnas, är att finna moraliskt eftersträvansvärda alternativ som leder

⁶² Svenska kyrkan. Abort och oföddas människovärde, Kyrkolivsutskottets betänkande 2015:19. Uppsala: Kyrkomötet, 2015, 2.

⁶³ Tong, R. *Feminist Approaches to Bioethics: Theoretical Reflections and Practical Applications*. Boulder, Colorado: Westview Press, 1997.

⁶⁴ Tong, R. & Williams, N. Feminist Ethics. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Zalta E. N. (red.). 2014. <http://plato.stanford.edu/archives/fall2014/entries/feminism-ethics> [Hämtad 2016-03-10]

⁶⁵ Gustafsson Lundberg, J. Feministisk etik. i Jansdotter Samuelsson, M. Gustafsson Lundberg, J. & Borg, A. *Kön, teologi och etik: en introduktion*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2011, 121–128.

⁶⁶ Tong, R. & Williams, N. 2014.

⁶⁷ Gustafsson Lundberg, J. i Jansdotter Samuelsson, M. Gustafsson Lundberg, J. & Borg, A. 2011, 117.

till kvinnans frigörelse.⁶⁸ Exempel på sådana alternativ ges inom omsorgsetik och statusorienterad etik.

1.5.2.2 OMSORGSETIK

Gustafsson Lundberg beskriver hur omsorgsetiken har sitt ursprung i Carol Gilligans forskning från 1980-talet.⁶⁹ Gilligan som är psykolog kritiserade utvecklingspsykologen Lawrence Kohlbergs stadier för moralisk utveckling då hon ställde sig frågande till varför kvinnor och flickor aldrig nådde de högre stadierna i Kohlbergs modell. Genom sin forskning kom hon fram till att flickor och pojkar hade olika sätt att lösa moraliska dilemman på. En av de slutsatser Gilligan drog av detta var att män ansluter sig till *rättvisemoraler* när de ska lösa moraliska dilemman, medan kvinnor ansluter sig till *omsorgsetik*. Omsorgsetikens fokus ligger på moderskapets erfarenheter, såsom att visa omsorg, och att dessa bör ges normativa moraliska värden. Gilligan och andra omsorgsetiker ifrågasätter också varför etik som premierar manliga värden kan anses som könsneutral.⁷⁰

Omsorgsetiken uppstod under en tid då gynocentrismen var dominerande inom feministisk teori. Gustafsson Lundberg nämner ytterligare en tidig tongivande omsorgsetiker, nämligen Nel Noddings. Noddings beskriver en omsorgsetik där *intentionerna bakom* en handling tillsammans med dess *kontext* ska avgöra huruvida den är rätt eller fel oavsett vilka konsekvenser den får.⁷¹ De intentioner som är rättfärdigande enligt Noddings går i stil med de som Gilligan förespråkar nämligen sådana som närhet, att värna nära relationer, närhet och ansvar för de svaga. Omsorgsetiska perspektiv försöker alltså att uppvärdera kvinnliga erfarenheter och kvinnors sätt att uttrycka sig moraliskt, samt att ge alternativ till hur normativ etik kan utformas. Det är därför inte helt oväntat att den kritik som riktats mot omsorgsetiska perspektiv har handlat om generaliseringar kring kön.⁷²

Omsorgsetiska perspektiv på abort har framförts av flera teoretiker och fokus ligger i dessa fall på relationen mellan kvinnan och embryot, fostret eller barnet. I linje med detta beskriver Tong

⁶⁸ Gustafsson Lundberg, J. Feministisk etik. i Jansdotter Samuelsson, M. Gustafsson Lundberg, J. & Borg, A. *Kön, teologi och etik: en introduktion*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2011, 118.

⁶⁹ Gustafsson Lundberg, J. 2011, 122.

⁷⁰ Tong, R. & Williams, N. Feminist Ethics. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Zalta E. N. (red.). 2014. <http://plato.stanford.edu/archives/fall2014/entries/feminism-ethics> [Hämtad 2016-03-10]

⁷¹ Gustafsson Lundberg, J. Feministisk etik. i Jansdotter Samuelsson, M. Gustafsson Lundberg, J. & Borg, A. *Kön, teologi och etik: en introduktion*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2011, 124.

⁷² Gustafsson Lundberg, J. i Jansdotter Samuelsson, M. Gustafsson Lundberg, J. & Borg, A. 2011, 128.

hur Noddings försvarar abort genom att först förklara att en inte är en person förrän en kan svara på en annan persons känslor av omsorg.⁷³ Kvinnan kan därför abortera fostret eftersom det inte är en person och därför inte kan svara på andras känslor. Att abortera ett foster är således att avbryta en relation innan den ens har börjat enligt Noddings.⁷⁴

Susan Sherwin är en annan filosof som argumenterar för abort genom att hänvisa till relationen mellan kvinnan och fostret. I *Bioetik i ett feministiskt perspektiv* från 1998 beskriver hon hur feministiska argument för abort tar i beaktande det som har betydelse för den enskilda kvinnans beslut, nämligen hennes känslor inför fostret, förhållanden till partner och andra samt eventuella förpliktelser mot sig själv och andra.⁷⁵ Sherwin framför kritik mot abortdebatten som i skuggan av att abortmotståndare försöker göra fostret till en oskyldig moraliskt skyddsvärd individ reducerar ”kvinnors roll under havandeskapet till ’fosterbehållare’; de individuella kvinnorna försvinner eller uppfattas blott och bart som mekaniska livsuppehållande system”.⁷⁶ Liksom Noddings definierar Sherwin personskap som ett relationellt begrepp som måste definieras i termer av förhållanden till och i interaktion med andra, vilket begränsar fostrets personskap.⁷⁷ Fostret är i en unik situation och har ett särskilt förhållande till kvinnan som bär det, eftersom det är inuti och beroende av henne. Ingen kan upprätthålla eller avsluta fostrets liv utan att det påverkar kvinnan som bär det. Av detta drar Sherwin slutsatsen att det endast är kvinnan som har ansvaret och privilegiet att avgöra fostrets sociala status, om det är önskat eller ej och om det är ett foster eller ett barn.⁷⁸ Foster har inget absolut värde utan det har den relationella statusen kvinnan ger det. Sherwin menar också att foster inte heller är personer. Däremot är en nyfödd en person eftersom hen är kapabel till vissa gensvar och viss kommunikation.

1.5.2.3 STATUSORIENTERAD ETIK

Statusorienterade feministiska perspektiv på etik förenas i frågor om överordning och underordning – makt.⁷⁹ De som ansluter sig till dessa perspektiv letar strukturer i samhället som bidrar till olika gruppers utanförskap, marginalisering och kontextuella förmåga att få ta del av

⁷³ Tong, R. *Feminist Approaches to Bioethics: Theoretical Reflections and Practical Applications*. Boulder, Colorado: Westview Press, 1997, 149.

⁷⁴ Tong, R. 1997, 150.

⁷⁵ Sherwin, S. *Bioetik i ett feministiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur, 1998, 107.

⁷⁶ Sherwin, S. 1998, 115.

⁷⁷ Sherwin, S. 1998, 119f.

⁷⁸ Sherwin, S. 1998, 120f.

⁷⁹ Tong, R. & Williams, N. Feminist Ethics. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Zalta E. N. (red.). 2014. <http://plato.stanford.edu/archives/fall2014/entries/feminism-ethics> [Hämtad 2016-03-10]

sina medborgerliga rättigheter. I denna strömning ryms många feministiska inriktningar så som liberala, marxistiska, eko-feminism, tredje-vågen med flera. Alla tycks dock samlas kring att strukturer, institutioner, system och praktiker som upprätthåller maktskillnader mellan män och kvinnor (i kombination med andra faktorer som etnicitet, sexualitet, religion m.fl.) helt måste förstöras innan samhället kan bli jämställt och jämlikt.⁸⁰

När det kommer till abortkontroversen finns det även här lite olika sätt att se på saken. Tong beskriver en ståndpunkt genom att citera filosofen Judith Jarvis Thomson som menar att rätten till liv som många abortmotståndare hävdar är essentiellt, inte ger någon rätt att få använda en annans kropp för att upprätthålla detta liv.⁸¹ Thomson använder en liknelse där hon beskriver hur kvinnan och det ofödda barnet inte är två hyresgäster som av en olycklig händelse råkat hyra samma hus, utan huset ägs faktiskt av kvinnan.

Tong beskriver ett annat perspektiv på abortfrågan bland statusorienterade feminister som också hävdar en kvinnas rätt till självbestämmande. Självbestämmande om huruvida hon vill reproducera eller inte. En av de filosofer som tänker i dessa banor är Christine Overall som menar att upprätthållandet av ett barns liv mot en kvinnas vilja är att kränka denna kvinnas autonomi. Overall menar också enligt Tong att kvinnan om någon är den som kan bestämma om fostrets framtid.⁸² För att förstå varför Overall och andra statusorienterade feminister anser att det är kvinnan som är den som har rätten att bestämma över fostrets framtid i ett patriarkalt samhälle är Allison Jaggars argument för detta bra att känna till. I denna argumentation hänvisar Jaggars till två grundläggande principer: 1. En människas rätt till liv innebär rätten till ett fullvärdigt liv och det som krävs för att nå detta. 2. Val ska *endast* göras av de som främst påverkas av dem. Jaggars menar att om en individ eller grupp inte har några planer på att uppfostra barnet själv har de ingen moralisk rättighet att övertala kvinnan att behålla det.⁸³ Har då pappan något att säga till om? Enligt Jaggars skulle han inte ha detta då det är kvinnan som främst påverkas av graviditeten, dessutom är det tyvärr så att i det patriarkala samhället innebär föräldraskapet olika stora bördor för de två där kvinnan drar det tyngsta lasset.⁸⁴ Jaggars hävdar att detsamma gäller vårdpersonal, men att en inte kan tvinga individer i vården att genomföra

⁸⁰ Tong, R. & Williams, N. Feminist Ethics. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Zalta E. N. (red.). 2014. <http://plato.stanford.edu/archives/fall2014/entries/feminism-ethics> [Hämtad 2016-03-10]

⁸¹ Tong, R. *Feminist Approaches to Bioethics: Theoretical Reflections and Practical Applications*. Boulder, Colorado: Westview Press, 1997, 130.

⁸² Tong, R. 1997, 131.

⁸³ Tong, R. 1997, 133.

⁸⁴ Tong, R. 1997, 133.

aborter. Kortsiktigt skulle detta självfallet kunna leda till att kvinnor inte får göra abort menar Jaggar, men det kommer i längden leda till att endast de som är bekväma med att utföra aborter utbildar sig till vårddyrken.⁸⁵

Det finns även feminister som är kritiska till abort. Anne Maloney är en av dessa som menar att på grund av abortens existens diskrimineras kvinnor i och med att valet att göra abort eller inte, inte är ett val. Snarare menar Maloney att i strävan efter att bli som män kommer kvinnor som föder barn att diskrimineras. Samhället kommer inte att underlätta barnafödande, barnuppfostran eller vård av barn. Gravida personer på arbetsintervju kommer inte att få jobb. Så länge abort finns som alternativ krävs ingen förändring menar Maloney.⁸⁶ Hade män varit de som blev gravida hade de krävt ett samhälle som uppskattade deras förmåga att ge och upprätthålla liv. Därför bör kvinnor kräva detsamma.⁸⁷ Jaggar fyller i denna tanke genom att hävda att samhället måste underlätta för kvinnor att behålla fostret och ändå ha samma möjligheter som om de inte hade gjort det.⁸⁸ Detta innebär att mer än bara kön och genus måste tas i beaktande; socioekonomisk status, familjesituation och etnicitet är exempel på faktorer som påverkar detta komplexa val.

1.5.2.4 SAMMANFATTNING

Dessa exempel på feministiska perspektiv på abort är självklart inte de enda som finns. Jag har dock valt att presentera några strömningar och bakgrunden till dessa i feministisk etik för att ge en bild av hur tankarna kan gå. Centralt inom de feministiska perspektiven är fokus på kvinnans moraliska erfarenheter genom att bland annat visa tillit till att kvinnor kan ta moraliskt riktiga beslut som inte nödvändigtvis går i linje med andra etiska perspektiv. Efter att ha redogjort för både feministiska och kristna abortsyner kommer jag nu att övergå till att berätta hur frågeställningarna och syftet för denna studie kommer att angripas utifrån bakgrund och teori. Jag kommer att börja med att presentera mitt urval och studiens avgränsningar för att sedan gå in på den halvstrukturerade intervjun. Därefter presenterar jag den hermeneutiska analysen och den hermeneutiska spiralen i synnerhet. I metodkapitlet diskuteras även validitet och reliabilitet, etiska överväganden och tillvägagångssätt.

⁸⁵ Tong, R. *Feminist Approaches to Bioethics: Theoretical Reflections and Practical Applications*. Boulder, Colorado: Westview Press, 1997, 133f.

⁸⁶ Maloney, A. Women and children first? i *Living with contradictions: controversies in feminist social ethics*. Jaggar, A. M. (red.), 273-275. Boulder, Colorado: Westview, 1994, 274.

⁸⁷ Maloney, A. i Jaggar, A. M. 1994, 275.

⁸⁸ Tong, R. *Feminist Approaches to Bioethics: Theoretical Reflections and Practical Applications*. Boulder, Colorado: Westview Press, 1997, 146.

1.6 METOD

1.6.1 URVAL OCH AVGRÄNSNINGAR

Då studien ämnar undersöka kristna feministers perspektiv i abortfrågan var det essentiellt att få kontakt med just kristna feminister. En inte helt enkel uppgift vid första anblick eftersom det inte finns någon nationell organisation eller liknande som samlar kristna feminister. Genom min egen tidigare forskning har jag dock kommit i kontakt med en Facebook-grupp⁸⁹ som heter just *Kristna feminister* genom vilken jag i denna studie kommit i kontakt med för studien relevanta informanter.⁹⁰ Det finns olika alternativ för hur en ska gå tillväga för att göra urvalet av informanter. Robert Yin skriver i *Kvalitativ forskning från start till mål* (2013) om det avsiktliga urvalet som vanligt förekommande inom kvalitativ forskning, vilket också är det urval jag valt att använda.⁹¹ Detta eftersom det avsiktliga urvalet är utformat för att ge så rik och relevant data som möjligt. Dock är det också viktigt, skriver Yin, att urvalet representerar ett brett spektrum av synpunkter och information inom studiens tema. Detta är särskilt viktigt när det kan finnas synpunkter som står i strid med varandra, vilket är fallet i denna studie. Det avsiktliga urvalet skiljer sig från exempelvis bekvämlighetsurvalet som också används inom kvalitativ forskning. Skillnaden ligger till största del i att bekvämlighetsurvalet främst utgår från att informanterna är lättillgängliga. En av riskerna med denna typ av urval är dels att endast en eller ett par synpunkter ur temats breda spektrum ventileras och resultatet blir snedvridet.⁹²

Jag har i denna studie intervjuat fyra kristna feminister som är för, emot respektive ambivalenta till abort. Begränsningen av antalet personer har endast att göra med den tid jag har haft till förfogande i studien eftersom det finns ett stort underlag för att kunna intervjuar fler informanter. Utifrån Yins rekommendationer har jag intervjuat personer med mot varandra stående perspektiv i abortfrågan samt en med ett tredje mer ambivalent perspektiv för att täcka in ett så brett spektrum av synpunkter som möjligt. I den bästa av världar skulle jag ha hunnit intervjuar samma antal informanter som är för, emot respektive ambivalenta till abort. Tyvärr sammanfaller dock inte alltid dröm och verklighet. Därför har jag intervjuat så många jag har hunnit och fokuserat på att täcka in flera olika åsikter. Detta kan givetvis ha påverkat studiens

⁸⁹ Facebook-grupper gör det lätt att interagera med särskilda grupper av personer, som t.ex. familj, lagkamrater eller medarbetare. Grupper är privata utrymmen där en kan dela uppdateringar, foton eller dokument och skicka meddelanden till andra gruppmedlemmar.

⁹⁰ Einarsson, R. *Att vara en i mängden...: En studie om religiös isolering på Facebook*. Umeå: Umeå Universitet, 2016.

⁹¹ Yin, R. K. *Kvalitativ forskning från start till mål*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2013, 93.

⁹² Yin, R. K. 2013, 93.

resultat då risken att andra perspektiv på abortfrågan inte fångats i studien är större med få informanter. Av denna anledning vill jag vara tydlig med att säga att det troligtvis finns fler kristna feministiska sätt att se på abort än de som tas upp i denna studie. Följaktligen skulle studiens resultat också kunna ligga till grund för vidare diskussioner bland kristna feminister, alternativt ses som en pilotstudie i ett större forskningsprojekt.

Jag har också resonerat kring huruvida personer som definierar sig som män ska delta i studien eller inte eftersom de extremt sällan behöver ställas inför det personliga valet att abortera ett foster i sin kropp. Efter en del överväganden har jag kommit fram till att de bör delta i studien. Anledningen till detta beslut är dels att det är de kristna feministernas syn på abort jag vill komma åt och att kristna feminister inte bara är kvinnor. Samtidigt skulle jag tycka att det vore ett problem om alla informanter vore män. Därför har jag valt att låta en man vara med utan att han på något sätt ska ses som representant för män som grupp utan snarare som en av flera kristna feminister. Män är en del av samhället och således också en del av dess problem och deras lösningar. De kan genom samtal också påverka synen på abort hos dem som de diskuterar frågan med.

1.6.2 HALVSTRUKTURERADE INTERVJUER

Steinar Kvale och Svend Brinkmann skriver i *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2014) att vi genom samtal lär känna andra människor: ”vi får kunskap om deras erfarenheter, känslor, attityder och den värld de lever i”.⁹³ Då syftet med denna studie är att förstå kristna feministers egna perspektiv på det moraliska ställningstagandet i abortfrågan anser jag att halvstrukturerade intervjuer är bäst lämpade för att nå detta. Den halvstrukturerade intervjun är varken ett vardagligt samtal eller ett stängt frågeformulär.⁹⁴ Den professionella intervjun utformas för att lägga tonvikt på informantens egen upplevelse av det fenomen som undersöks. I intervjun konstrueras kunskap i interaktionen mellan intervjuaren och informanten där forskaren själv är en del av kunskapandet.⁹⁵

Hur en ska göra när en intervjuar är dock inte entydigt eller självklart. Kvale och Brinkmann beskriver intervjun som ett komplext hantverk som kräver praktiska färdigheter och personligt

⁹³ Kvale, S. & Brinkmann, S. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur, 2014, 15.

⁹⁴ Kvale, S. & Brinkmann, S. 2014, 43.

⁹⁵ Kvale, S. & Brinkmann, S. 2014, 18.

omdöme.⁹⁶ Den hantverksskicklige intervjuaren är kunnig, strukturerad, tydlig, vänlig, känslig, öppen, styrande kritisk, minnesgod och tolkande.⁹⁷ I mina intervjuer kommer jag att utgå från en intervjuguide koncentrerad kring några teman med förslag på frågor som är formulerade utifrån syfte, frågeställningar och några av de olika typer av användbara frågor som Kvale och Brinkmann presenterar: inledande frågor, uppföljningsfrågor, strukturerade frågor, tolkande frågor och tystnad.⁹⁸ Mina intervjufrågor återfinns i bilaga 1.

För att kunna jämföra och hitta gemensamma värden hos informanterna krävs en viss struktur för att kunna få ut liknande information, något som den halvstrukturerade intervjun ger till skillnad från en ostrukturerad intervju. I den halvstrukturerade intervjun lämnas det också utrymme för informanterna att själva tolka frågorna som ställs och kunna lyfta det som är viktigt för dem. I denna situation kan forskaren kontrollera intervjun och ställa följdfrågor för att få mer detaljerade beskrivningar, förklara vad den menar med en fråga samt utmana och forma sin egen förståelse. Detta skiljer sig särskilt från kvantitativa metoder där en forskares förståelse starkare styr frågeställningar och svarsalternativ och inte nödvändigtvis når informantens upplevelse av ett fenomen.

1.6.3 HERMENEUTISK ANALYSMETOD

1.6.3.1 NÅGOT OM HERMENEUTIK

Då tolkning utifrån moralpsykologiska teorier av informanternas subjektiva perspektiv på abortfrågan är centralt för att uppnå studiens syfte har jag valt att använda mig av en hermeneutisk metod. Vissa forskare menar att hermeneutiken har fått sitt namn från Hermes som i den grekiska mytologin var gudarnas budbärare. Björn Vikström skriver i *Den skapande läsaren: hermeneutik och tolkningskompetens* (2005) att den hermeneutiska uppgiften länge ansågs vara att förmedla eviga och gudomliga sanningar till människan genom att tolka exempelvis Bibeln.⁹⁹ Genom Heidegger och Gadamer förändrades hermeneutiken under 1900-talet till att tydligare fokusera på människors självförståelse vilket ledde till att det metodiska sanningssökandet fick stå tillbaka.¹⁰⁰ Enligt Vikström menade Heidegger och Gadamer att tolkning inte är en aktivitet som människan fritt kan välja att delta i eller inte, snarare ska

⁹⁶ Kvale, S. & Brinkmann, S. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur, 2014, 33.

⁹⁷ Kvale, S. & Brinkmann, S. 2014, 182f.

⁹⁸ Kvale, S. & Brinkmann, S. 2014, 150f.

⁹⁹ Vikström, B. *Den skapande läsaren: hermeneutik och tolkningskompetens*. Lund: Studentlitteratur, 2005, 14.

¹⁰⁰ Vikström, B. 2005, 17.

människor ses som konstant tolkande varelser i världen: att tolka är att leva. Ingrid Westlund skriver i ett kapitel om hermeneutik i *Handbok i kvalitativ analys* (2009) att det inom hermeneutiken således är viktigt att komma håg att samtal och texter inte har uppkommit i ett tomrum.¹⁰¹ De uppkommer i en kontext, en miljö och en situation. Det finns således flera olika sätt att tolka en text eller en intervju, vilket gör det viktigt att veta hur och ur vilket perspektiv texten tolkas; både teoretiskt och forskarens egen förförståelse.¹⁰²

1.6.3.2 FÖRFÖRSTÅELSE

I hermeneutisk tradition görs som tidigare nämnts ingen tolkning i ett tomrum utan forskaren är själv en del av forskningsprocessen. Därför är det viktigt att jag som tolkare redogör för mitt perspektiv: dels för att göra läsaren medveten om min förförståelse; dels för att själv vara medveten om mitt perspektiv under intervju och analys.

Som forskare ställer jag mig bakom uppfattningen att kunskap, och i förlängningen sanning, är något som är bundet till situation och kontext och därför öppen för tolkning. Jag är uppvuxen inom pingströrelsen och har själv en gång kallat mig för kristen feminist, medan jag numera endast kallar mig för feminist. Min bakgrund i ett tidigare personligt intresse av att kombinera kristendom och feminism medför både för- och nackdelar. En nackdel kan vara att min förförståelse kan få mig att förbise sådant som i mina ögon ter sig ”vanligt”. En av fördelarna med min förförståelse är att jag kan ha lätt att förstå och sätta mig in i informantens verklighet, vilket minskar det Westlund kallar ”den kulturella distansen”.¹⁰³ Medvetenheten om denna är viktig för att på bästa möjliga sätt tolka intervjuerna vilket ökar studiens validitet.

1.6.3.3 DEN HERMENEUTISKA SPIRALEN

För att tolka intervjuerna har jag använt mig av den hermeneutiska spiralen. Metoden går ut på att tolka och förstå en text genom att låta förståelsen av en texts helhet påverka förståelsen av dess delar, medan delarna påverkar förståelsen av helheten. En stiger in i spiralen med en viss förförståelse och under läsningen blir denna förståelse ”ifrågasatt och omvandlad i en dynamisk växelverkan mellan förståelsen av texten som helhet och förståelsen av dess olika delar” för att

¹⁰¹ Westlund, I. Hermeneutik. i *Handbok i kvalitativ analys*. Fejes, A. & Thornberg, R. (red.), 62–80, 1. uppl. Stockholm: Liber, 2009, 66.

¹⁰² Kvale, S. & Brinkmann, S. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur, 2014, 227ff.

¹⁰³ Westlund, I. i Fejes, A. & Thornberg, R. 2009, 72.

nå en djupare och bredare förståelse av texten.¹⁰⁴ Genom att lyssna på intervjuerna flera gånger, transkribera dessa och sedan läsa dem både som helhet och i delar har jag använt mig av den hermeneutiska spiralen för att nå förståelse och fördjupa min tolkning.

1.6.4 RELIABILITET OCH VALIDITET

Genom det hermeneutiska perspektivet går det inte att göra en studie helt objektiv. Däremot kan forskaren applicera det Kvale och Brinkmann kallar reflexiv objektivitet, vilket de beskriver som forskarens strävan efter sensibilitet i förhållande till sin subjektivitet, sin förförståelse.¹⁰⁵ Jag skulle också vilja hävda att det ur det hermeneutiska perspektivet är omöjligt att uppnå den reliabilitet innebär, nämligen att två forskare kommer fram till samma resultat med samma metod vid olika tillfällen.¹⁰⁶ En av anledningarna till att jag hävdar detta är att två forskares förförståelse alltid kommer att skilja sig åt mer eller mindre. Ett allt för stort fokus på reliabilitet kan även begränsa kreativiteten i studier skriver Kvale och Brinkman.¹⁰⁷ Således skulle en också kunna hävda att begreppen tolkade på detta sätt bättre hör hemma i kvantitativa studier som eftersträvar generaliserbarhet.

När det kommer till validiteten i studier gäller det frågor om huruvida studien undersöker det den ska undersöka och om forskaren drar giltiga slutsatser utifrån de premisser som finns. Validiteten genomsyrar hela forskningsprocessen och diskuteras därför genomgående i uppsatsens olika delkapitel. Exempelvis motiveras valet av forskningsmetod, urvalet av informanter samt etiska överväganden som gjorts för att ge bästa möjliga förutsättningar för att undersöka det som ska undersökas. Genom att hela tiden kontrollera och ifrågasätta forskningsprocessen i förhållande till syfte och frågeställningar har jag också försäkrat mig om studiens validitet.¹⁰⁸

1.6.5 ETISKA ÖVERVÄGANDEN

Då abort är ett kontroversiellt och känsligt ämne bland många är det viktigt att göra etiska överväganden. Någon informant har kanske själv gjort en abort eller har en nära vän eller partner som gjort det. Vilka känslor som informanterna har inför ämnet har varit svårt för mig

¹⁰⁴ Vikström, B. *Den skapande läsaren: hermeneutik och tolkningskompetens*. Lund: Studentlitteratur, 2005, 26.

¹⁰⁵ Kvale, S. & Brinkmann, S. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur, 2014, 260.

¹⁰⁶ Kvale, S. & Brinkmann, S. 2014, 263.

¹⁰⁷ Kvale, S. & Brinkmann, S. 2014, 263.

¹⁰⁸ Kvale, S. & Brinkmann, S. 2014, 267–270.

att veta innan intervjuerna. Det har därför varit viktigt att skilja på denna form av intervju och den terapeutiska då jag inte har de professionella förutsättningarna för en terapeutisk intervju. Dessutom skulle det hamna utanför studiens syfte. Jag är fullt medveten om denna problematik och har av denna anledning inte försökt att gräva allt för djupt i informanternas känsloliv. Även Kvale och Brinkmann ställer sig frågan om hur långt en får gå i jakten på information.¹⁰⁹ Som forskare vill en såklart få ut så mycket information som möjligt från en informant samtidigt om en måste respektera hens integritet. I denna studie har jag eftersträvat ett finkänsligt och respektfullt förhållningssätt gentemot mina informanter samt att följa de etiska principer som föreskrivs av Vetenskapsrådet.¹¹⁰ På följande vis har jag uppfyllt kraven genom att upplysa informanterna innan intervjuens början:

- *Informationskravet.* Informanterna fick till att börja med ta del av studiens syfte. Genom att också informera om det som tas upp i förhållande till övriga krav uppfylls informationskravet.
- *Samtyckeskravet.* Deltagandet är frivilligt och informanterna blev upplysta om detta och att de när som helst kunnat välja att avbryta sin medverkan i studien. Samtyckeskravet har uppfyllts tydligt genom att jag bett om informanternas samtycke till att intervjun får användas i studien.
- *Konfidentialitetskravet.* Informanterna informerades också om att deras identiteter kommer att skyddas och att ingen utomstående kan ta del av uppgifter som skulle kunna leda tillbaka till dem.
- *Nyttjandekravet.* Uppgifterna informanterna lämnat kommer inte att användas till något annat än till att uppfylla denna studies syfte.

Informanterna tillfrågades också innan intervjutillfället om det är i sin ordning att jag spelar in intervjuerna för att senare transkribera dem. Efter intervjun har informanterna tillfrågats om de är intresserade av att få information om var de kan hitta studien när den publiceras. I de fall uppsatsen innehåller etiskt känsliga avsnitt och kontroversiella tolkningar har informanterna

¹⁰⁹ Kvale, S. & Brinkmann, S. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur, 2014, 190.

¹¹⁰ Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [Hämtad 2016-03-20]

också givits möjlighet att ta del av dessa innan studien publiceras.¹¹¹ Jag har varit tydlig med att denna studies syfte inte är att inta någon normativ ståndpunkt i förhållande till abort. Liksom Kvale och Brinkmann föreskriver är syftet med denna studie att göra gott, dels genom att undersöka och uppmärksamma en minoritetsgrupp, dels genom att försöka nysta i en eventuell kompromiss i en sedan länge kontroversiell fråga.¹¹²

1.6.6 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Genom att skriva ett inlägg i Facebook-gruppen *Kristna feminister* fick jag kontakt med över 15 personer inom 30 minuter som kunde tänka sig att ställa upp på en intervju om den personliga synen på abort. I inlägget beskrev jag vem jag är, studiens syfte och att jag ville komma i kontakt med kristna feminister som anonymt skulle kunna tänka sig att ställa upp på en intervju om sin ställning i abortkontroversen.¹¹³ Efter de första 30 minuterna ansåg jag att jag hade mer än tillräckligt med kontakter för att kunna ta bort inlägget och fortsätta kontakten med de som anmält sitt intresse. Jag bad de 15 intresserade att mycket kort beskriva sin ståndpunkt i abortfrågan för att kunna göra ett brett urval för intervjuerna. När jag bad dem om detta var jag noggrann med att göra tydligt att de fortsatt var anonyma och att vi kunde tala över telefon om de inte ville ha det i skrift kopplat till deras namn. Utifrån denna information valde jag fyra personer att intervjua och tackade de andra för deras intresse.

Innan intervjuerna bestämde jag tid med varje informant för intervju, jag sa att intervjuerna troligtvis skulle ta ungefär en timme och bad dem även att försöka välja en tid då de var hemma eller på en annan plats där de kände sig trygga. Detta för att öka tillförlitligheten på deras svar. Några dagar innan intervjun skickades de flesta intervjufrågorna ut till informanterna för att de på bästa sätt skulle kunna förbereda sig och ge tillförlitliga svar.¹¹⁴ Vid detta tillfälle tillfrågades också informanterna om det var okej att intervjuerna spelades in för att senare kunna transkriberas, vilket alla godkände. Jag valde att fråga dem i ett tidigare skede än precis innan intervjun dels för att jag själv skulle kunna förbereda mig, dels för att informanterna inte skulle bli påmind om att de spelades in under själva intervjun vilket hade kunnat leda till en mindre avslappnad stämning. De fyra personerna intervjuades över telefon då de befann sig på

¹¹¹ Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, 15. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [Hämtar 2016-03-20]

¹¹² Kvale, S. & Brinkmann, S. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur, 2014, 267.

¹¹³ Se Bilaga 2.

¹¹⁴ Se Bilaga 3.

geografiska platser som inte var inom rimligt avstånd för mig att besöka, vilket Kvale och Brinkmann beskriver som en av fördelarna med telefonintervjuer.¹¹⁵ Utifrån inspelningarna och transkriberingarna analyserades intervjuerna genom den hermeneutiska spiralen.

1.7 DISPOSITION

Inledningskapitlet börjar med en introduktion följt av syfte och frågeställningar. Syftet med denna studie är att undersöka kristna feministers egna perspektiv på det moraliska ställningstagandet i abortfrågan och hur detta kan förstås ur moralpsykologiskt perspektiv. Genom att studera vilken betydelse de kristna och feministiska tolkningstraditionerna har för informanterna, kommer en ansats göras till att hitta eventuella gemensamma värden som enligt moralpsykologiskt perspektiv kan vara början till en lösning i abortkontroversen. Det moralpsykologiska perspektivet bygger på Joshua Greenes och Jonathan Haidts forskning. För att uppfylla syftet har halvstrukturerade telefonintervjuer använts som analyseras med den hermeneutiska spiralen som metod.

I kapitel 2 introduceras informanterna och analysen av intervjuerna där argument för och emot abort, gemensamma värden och en moralpsykologisk tolkning av informanternas ställningstagande presenteras. I detta kapitel visar det sig bland annat att informanterna påverkats av de personer de diskuterat abort med i sitt ställningstagande men även att kärleken till sin nästa främst för dem innebär empati för kvinnans situation. I diskussionskapitlet sammanfattas analysen och de gemensamma värden som visar att abort kan accepteras som en pragmatisk lösning till Kristi återkomst och förverkligandet av Guds rike, vilket kan ligga till grund för framtida samtal om abort.

¹¹⁵ Kvale, S. & Brinkmann, S. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur, 2014, 165.

2. KRISTNA FEMINISTERS SYN PÅ ABORT

2.1 INFORMANTERNA

Innan jag går in på analysen av studiens intervjuer anser jag det vara på sin plats med en presentation av de informanter som delat med sig av sina perspektiv och tankar. Namnen på informanterna är fingerade.

Annika är 44 år gammal och bor i en kranskommun till en av Sveriges största städer. Hon har varit gift i 23 år och har tre barn. Just nu arbetar hon för en frikyrklig organisation med bland annat demokratifrågor men har också en bakgrund som lärare. Annika är privat engagerad i en församling i Equmeniakyrkan och har agerat feministiskt sedan hon var ungefär 16–17 år gammal även om hon då inte var medveten om begreppet feminist. Annika är inte uppvuxen i en kristen familj och är för abort.

Rosa är 22 år gammal och bor även hon i en kommun som ligger i anslutning till en av Sveriges största städer, men hon har också flyttat runt och bott på andra orter i Sverige under sin barndom. Hon är uppvuxen i en kristen familj. Just nu går Rosa till lite olika församlingar då hon anser att det är viktigt att ta del av olika sorters andlighet med fokus på samma Gud. Hon har dock under större delen av sin uppväxt gått till någon av Svenska kyrkans församlingar. Hon ser sig som liberal, högkyrklig, kristen, anarkist och feminist. Rosa är mot abort.

Mikael bor i en mindre ort utanför en av Sveriges största städer. Han är 20 år gammal och definierar sig som cisman¹¹⁶. Han blev kristen när han var 14 år och feminist några år senare. Han ställer sig lite frågande till om han verkligen bör vara med i denna studie som man, men jag förklarar i enlighet med *1.6.3 Urval och avgränsningar* kring mäns deltagande i studien. Mikael är med i Equmeniakyrkan och vill i sitt resonemang kring sitt motstånd till abort vara tydlig med att han är emot dödande i alla former, både vad gäller krig och att äta kött.

Emma fyller 21 år senare i år och bor i en mindre stad i södra Sverige. Hon är inte uppvuxen i en kristen familj men har uppmuntrats till att hitta sin egen tro. Emma läser just nu en grundkurs i genusvetenskap vid ett av Sveriges universitet och vid sidan om studierna är hon även aktiv i Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund, SSU, där hon driver feministiska frågor.

¹¹⁶ Är född, identifierar sig som, blir sedd och behandlad som man. En cisperson är motsatsen till en transperson.

Hennes kyrkliga engagemang har främst varit inom Svenska kyrkans unga; hon är också medlem i Svenska kyrkan. Emma är för abort.

2.2 SJÄLVKLART ATT VARA FEMINIST SOM KRISTEN

Något som blir tydligt när jag talar med informanterna är att de inte upplever att de har förenat ett kristet och feministiskt perspektiv som två olika sätt att se på abortfrågan. Att vara kristen innebär också att en är feminist. Annika berättar att vara feminist är en viktig del av hennes kristna identitet och att det har ursprung i flera saker såsom alla människors lika värde. Hon berättar också att för henne är Jesus den första feministen som finns dokumenterad. Annika är tydlig med att hon verkligen inte kan förstå hur någon kan vara kristen och inte kalla sig feminist, det är för henne helt oförståeligt. Även Emma och Mikael berättar att det handlar om ett helt paket, ett paket som innebär att de både är kristna och feminister. Emma berättar att hennes kristna tro stärker hennes kamp för jämställdhet och att denna kamp också stärker hennes tro. När det kommer till Rosa berättar hon i sin tur om hur hon började bli kallad feminist när hon bestämde sig för att leva efter det Nya testamentet.

Rosa: Då märkte jag att mina vänner som inte tillhör kyrkan började kalla mig för feminist och sa ”men Rosa, du som är feminist” utifrån hur jag resonerade och valde att argumentera. [...] Det blev väldigt uppenbart för mig att om jag lever efter vad Jesus säger så blir jag ju feminist, det går ju hand i hand.

2.3 ABORT MÅSTE FINNAS

Inför intervjuerna var Emma och Annika de som kortfattat menade att de var för abort. Under intervjun specificerar Emma att hon är för fri abort ända fram till födseln. Denna inställning bygger hon dels på det faktum att hon inte räknar fostret som en individ förrän det föds, fram till dess är det en del av kvinnans kropp. En annan anledning till att hon är för fri abort är att hon anser att alla kvinnor ska ha rätt att bestämma över sina egna kroppar och således ha rätt att göra vad de vill med dessa. Eftersom fostret är en del av kvinnans kropp är det bara hon som kan bestämma vad som händer med det.

Även Annika menar att det handlar om kvinnans egen kropp och att det därför är också är hennes eget beslut om huruvida hon ska genomgå en graviditet eller inte. Annika är dock inte tydlig med att fostret är en del av kvinnans kropp utan jag skulle snarare tolka att Annika anser att fostret inte är en del av kvinnans kropp då hon inte stödjer abort efter den tidpunkt som idag gäller enligt lag. Hennes inställning är dock att det fram till den tidpunkten är kvinnans val att göra vad som önskar med sin kropp. Här skulle en form av stadieteori kunna läsas in när Annika uttrycker att det vore ”läskigt” med sena aborter och talar om dessa som om det är barn som aborteras.¹¹⁷ Dock verkar det inte för Annika handla om att själen flyttar in i kroppen utan om fostrets möjlighet att överleva utanför kvinnans kropp. Förutom dessa lyfter både Emma och Annika argument som återfinns inom den statusorienterade etiken, bland annat de argument som Jaggat ger för att beslutet om abort ytterst är kvinnans då föräldrarollen i det patriarkala samhället inte är lika för män och kvinnor.¹¹⁸

Annika: Vi har ändå ett samhälle som inte är jämlikt för mammor och pappor, vi vet att både moraliskt och faktiskt hamnar ett större ansvar och större skuld hos mamman. Det finns pappor som har enskild vårdnad om sina barn, men det finns inga pappor som har enskild vårdnad om sina barn från födseln, om man får uttrycka det så. Så därför tycker jag att det faktiskt är rätt att det är mamman som har sista ordet.

Annika fortsätter med att ifrågasätta hur det är tänkt att kvinnan ska kunna konkurrera på arbetsmarknaden om hon ska tvingas behålla och föda barn mot sin vilja. Jag tolkar en viss samhällskritik trots att Annika är tydlig med att hon tycker att det samhälle vi har idag i Sverige i princip är så nära något kan komma ett idealsamhälle. Hon säger att hon tycker att det fungerar bra som det gör idag och att hon inte vet om det finns något självändamål i att minska aborterna. Emma däremot anser att det är viktigt att minska antalet aborter, främst för kvinnors fysiska och psykiska hälsa. För att göra detta menar hon att skambeläggandet med abort måste försvinna då det egentligen inte finns något skamligt med att göra abort. Vidare menar Emma att det är viktigt att kvinnor som gör abort fortsatt ska få den hjälp och det stöd de kan tänkas behöva i samband med en abort, men eftersom aborter påverkar många kvinnor negativt på olika sätt måste antalet aborter minska och göras mindre skambelagt. Emma menar således att fri abort fortsatt ska finnas men att det för kvinnors skull är viktigt att dra ned på dessa.

¹¹⁷ Jfr. 1.5.1.2 Katolska kyrkan.

¹¹⁸ Jfr. 1.5.2.3 Statusorienterad etik.

Annika trycker också på att abort måste finnas men för att ”alternativet skulle vara värre” vilket kan sägas vara i enlighet med vad Svenska kyrkan står för, nämligen att möjligheten till abort är ett bättre alternativ än att kvinnan skulle tappa rätten att bestämma över sin egen kropp.¹¹⁹ Annika menar att hon vill ha ett samhälle där så många som möjligt hjälps åt med att låta så många som möjligt så ett så bra liv som möjligt. I förhållande till detta och citatet nedan tycker jag mig kunna läsa in ett omsorgsetiskt perspektiv där olika relationer och sociala situationer får stå i fokus, både kring barnet och kring mamman. Liksom Noddings och Gilligan motiverar så säger också Annika att abort kan rättfärdigas om intentionen är att värna om relationer och ansvar för de svaga.¹²⁰

Annika: Det barn som föds utan att vara älskat eller önskat, vilket liv får det? Och med vilken rätt har jag att säga att det livet är tvunget att få vara? Det är lika mycket att bestämma över någon annans liv som att säga att den som gör abort bestämmer över någon annans liv tycker jag. Det här kanske är lite hårt, men jag tycker att vi har ett större ansvar för de liv som redan finns. Det blir ju allra tydligast när det handlar om mammor som mår dåligt av olika slag, genom missbruk eller psykisk sjukdom [...]. Är det så viktigt att det barnet växer upp att de förhållanden det växer upp under helt ska bortses ifrån?

Något som blir märkbart när jag lyssnar på och läser Annikas och Emmas argument är att de båda utgår från kvinnan och feministiska argument. Annika är den som också lyfter några argument som liknar Svenska kyrkans medan Emma å sin sida främst använder profana feministiska argument. Båda utgår dock från kvinnans situation och motiverar aborten utifrån denna.

2.4 ABORT ÄR FEL, MEN...

Rosa och Mikael som inför studien menade sig vara emot abort berättar att de anser att fostret är ett barn och en individ som blir till vid befruktningen. Både Rosa och Mikael menar därför att abort är mord samt att det är att avbryta Guds plan vilket jag tolkar som en människas heliga liv. Mikael berättar att han tycker att människan inte har rätt att lägga sig i Guds skapande:

Mikael: Jag har åsikten att göra abort är att ta död på någonting som är Guds skapelse. [...] Jag tror att Gud har skapat oss och har med sig en plan för våra liv liksom... Som människor inte har någon rätt att lägga sig i, i själva skapandet.

¹¹⁹ Jfr. 1.5.1.3 Svenska kyrkan.

¹²⁰ Jfr. 1.5.2.2 Omsorgsetik.

Trots att de på ytan delvis verkar resonera i likhet med vissa antiabortorganisationer¹²¹ visar både Mikael och Rosa att de skiljer sig från dessa. Båda två berättar nämligen också att de är medvetna om att ett samhälle utan möjlighet till att göra abort skulle kunna medföra problem för kvinnor och jämställdheten. Om aborten skulle försvinna som möjlighet vid oönskade graviditeter finns risken att samhället fortsätter att upprätthålla patriarkala strukturer där kvinnor inte ens har rätt till att bestämma över sina egna kroppar. Det pris kvinnor skulle få betala är således för högt för att ett förbud mot abort skulle kännas rimligt för Rosa och Mikael. Rosa berättar:

Rosa: Om man skulle sätta mig i ett land som inte tillåter abort då skulle jag nog diskutera *för* det, även om jag egentligen är emot det, för just den här aspekten ”ska två personer dö i den här processen eller en person?”.

Det Rosa ger uttryck för här skiljer sig egentligen inte särskilt mycket från det Annika beskrev, nämligen att alternativet skulle vara värre. Även om Rosa och Mikael håller åsikten att abort är mord på ofödda barn kommer de ändå fram till liknande slutsatser som Emma och Annika, nämligen att abort måste finnas. Kanske är det också här den pragmatiska hållningen som Greene efterlyser börjar visa sig. Mikael och Rosa berättar båda att de tror att den värld där abort inte finns kanske får vänta till den dagen Jesus kommer tillbaka vilket leder till förverkligandet av Guds rike, vilket de menar är en jämställd värld där alla barn är önskade.

Mikael: Hade vi haft den värld som Bibeln lär oss så tror jag dels att det hade varit jämställt på ett intersektionellt plan och då hade vi inte på samma sätt behövt ta den [abort-] frågan. [...] I väntan på den världen eller väntan på att Jesus kommer tillbaka kan jag nog inte uttala mig i frågan öppet på så sätt.

Intervjuare: Tror du att den världen är möjlig innan Jesus kommer tillbaka?

Mikael: Nej. Egentligen inte. Jag tror att det får bli i himlen.

¹²¹ Exempelvis Ja till livet eller Människorätt för ofödda.

Resonemanget emot men i slutändan ändå för abort motiveras av Rosa och Mikael utifrån deras kristna världsbild. Genom att placera sig i frälsningshistorien¹²² och således se att den värld de lever i inte är som Gud avsett att den skulle vara kan de argumentera för att kvinnors möjlighet till abort är sanktionerat. I slutändan kan de acceptera de argument som Swärd lägger fram för att abort är mord men inte acceptera att kvinnor världen över ska mista kontrollen över sina egna kroppar och liv till följd av dessa.¹²³

2.5 GEMENSAMMA VÄRDEN, ALLA ÄR NI ETT I KRISTUS JESUS

I den kristna läran talar man om syndafallet, då människan skiljdes från Gud och då synden kom in i världen.¹²⁴ Synden i detta fall är inte bara syndiga handlingar utan också sådant som gör livet tragiskt, exempelvis smärta, sjukdom och död. Tanken om den fallna människan, livets tragik och omöjliga utopier innan Jesus återkomst och förverkligandet av Guds rike är idéer som jag tolkar att studiens kristna feminister delar. Även om abort i sig enligt Rosa och Mikael är mord så anser de att abort ändå måste finnas för att kunna nå ett mer jämställt samhälle då det trots allt, som Annika också uttrycker det, är ”människor vi har att göra med”.

Eftersom vi endast är människor är informanterna också mycket noga med att betona att en inte bör döma andra för de val de gör i livet, vilket jag också tolkar är något av det som de anser är ett problem med antiabortrörelsen. Rosa uttrycker det väldigt tydligt:

Rosa: Men samtidigt så anser jag [...] att jag inte har fått något mandat att döma andra människor, det är endast Gud som kan döma andra människor. Därför har inte jag någon rätt att om en kvinna bestämmer sig för att göra en abort eller har genomgått en abort, att anklaga henne.

De lämnar således utrymme för att abort ska kunna finnas och väljas av kvinnor som behöver det, vilket alla anser är väldigt viktigt. Något som motiverar detta ytterligare är det kristna budet om att älska sin nästa.¹²⁵ Ett bud som ibland tolkats som att älska fostret eller barnet i kvinnans mage, men som i dessa informanters fall främst handlar om kärleken och empatin till den havande kvinnan. Emma är tydlig med detta då hennes argumentation kring att minimera antalet

¹²² Frälsningshistorien kallas den bibliska uppfattningen om hur Gud verkar för att rädda mänskligheten från ondska. Sedan synden kom in i världen genom syndafallet har Gud aktivt arbetat för att föra människan närmare sig själv igen. Genom att låta Jesus dö som offer kunde Gud ge människorna syndernas förlåtelse för att sedan vid en okänd tidpunkt låta Jesus återvända för att återställa skapelsen till hur den var menad att vara.

¹²³ Jfr. 1.5.1.3 Svenska kyrkan.

¹²⁴ 1 Mosebok 2. Bibel 2000, Bibelkommissionens översättning 1999, Stockholm: Verbum, 2000.

¹²⁵ 3 Mosebok 19:18, Markusevangeliet 12:31, Romarbrevet 13:9–10. Bibel 2000.

aborter endast utgår från att förbättra kvinnors fysiska och psykiska hälsa, medan Rosa aldrig skulle anklaga en kvinna för att ha gjort abort och snarare skulle argumentera för att abort skulle finnas än att det inte skulle göra det.

Det finns ett glapp mellan vad informanterna anser är det ideala samhället och det pragmatiskt ideala samhället. I det pragmatiskt ideala samhället finns abort för att komma så nära idealet med det jämställda samhället som informanterna också menar var Guds plan i skapelsen. Genom att öka sexualundervisningen, öka subventioner till preventivmedel samt att underlätta för kvinnor att genomgå en graviditet utan att bli förfördelad i samhället eller arbetsmarknaden hoppas några av informanterna att vi kan uppnå ett bättre samhälle för alla. Dessa förslag skulle kunna minska de oönskade graviditeterna samt öka möjligheterna för kvinnor som vill behålla sina barn att också göra det, utan att känna någon press att inte göra det. Det ska vara en möjlighet för kvinnor att föda barn *utan* att få nackdel av detta i jämförelse med män.

Drömmen om ett jämställt samhälle, kärleken och empatin till sin nästa, förståelsen för livets tragik och viljan till att leva i en värld som är så bra som möjlig för så många som möjligt. Detta är vad jag tolkar som grunden i den kristna feministiska uppfattningen om människan, fallen i synd men också upprättad genom Kristus.

Nu är ingen längre jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna. Alla är ni ett i Kristus Jesus.¹²⁶

2.6 STÅNDPUNKTEN UR MORALPSYKOLOGISKT PERSPEKTIV

Bland de kristna feministerna i denna studie upplever vissa av dem att de kan yttra sin åsikt i abortfrågan i både kristna och feministiska sammanhang, andra upplever att de skulle ha svårt att uttrycka sina åsikter i vissa av dessa kontexter. Rosa som är mot abort menar att hon inte skulle yttra sin åsikt i rent feministiska sammanhang och att hon också har svårt att känna att hon är helt accepterad som feminist i kristna kontexter: ”Hela jag är inte accepterad i något sammanhang”. Emma som däremot aldrig upplevt att det finns ett motsatsförhållande mellan att vara kristen, feminist och att vara för abort skulle inte ha några problem att säga vad hon tycker i en diskussion.

¹²⁶ Galaterbrevet 3:28. Bibel 2000, Bibelkommissionens översättning 1999, Stockholm: Verbum, 2000.

Om vi tittar närmare på Rosa så ser vi att hon under sin uppväxt flyttat runt en del med sin familj och inte haft några jämnåriga kristna vänner. Hon berättar att hon påverkats en hel del av sina föräldrars syn på abort. Föräldrarna blev, innan Rosa föddes, gravida med ett barn som läkarna ansåg skulle aborteras mot föräldrarnas vilja. Fostret dog beklagligt nog innan födseln. Här tolkar jag föräldrarna som Rosas ”stam” då hon alltid har kunnat diskutera med dem men inte med några jämnåriga kristna vänner. Även Emmas abortsyn är i linje med hennes stam. Hon menar att hennes abortsyn är i linje med hennes vänners, i de kretsar hon umgås är abort en självklarhet. Både Emma och Rosas fall ser jag som exempel på hur den sociala omgivningen påverkar moraliska ställningstaganden. Dock kan frågan väckas om hur Rosas föräldrars (stammens) tydliga ställningstagande i abortfrågan går ihop med Rosas pragmatiska inställning att abort ska finnas om alternativ? Jag tolkar detta i ljuset av detta uttalande: ”De [föräldrarna] har alltid varit väldigt noga med att vi inte har mandat att döma någon”. Den pragmatiska hållningen har således formats utifrån föräldrarnas kritik. Rosa har sedan omvandlat kritiken mot abort till en kritik mot sjukvården där hon menar att det är viktigt att underlätta för kvinnor som väljer att genomgå en graviditet och dess efterföljder.

Rosa: Kvinnan har rätt att bestämma över sin kropp men det känns ibland som att kvinnan inte har rätt att säga att ”jag vill behålla mitt barn” och bestämma över sin kropp på det sättet. För det alternativet presenteras inte.

Även Mikael är ett tydligt exempel på hur den sociala omgivningen har påverkat hans syn på abort. Efter diskussioner med sin förra flickvän ändrade han åsikt och fick en tydligare ståndpunkt i abortfrågan.

Mikael: Jag vill inte säga att jag härmat mina åsikter från henne, men de är influerade av henne såklart. [...] Innan så var det dels inte lika genomtänkt... Eller jag värderade inte barnet eller fostret då, jag tänkte inte på det på samma sätt då.

Mikael berättar också hur han har svårare att säga till sina vänner vad han tycker om abort än vad han tycker om att äta kött. Han reflekterar över detta och anser att det är lite konstigt att han har lättare att försvara djurs liv än människors liv. Det faktum att han har lättare att uttala sig kring köttkonsumtion kan tolkas på flera sätt ur moralpsykologiskt perspektiv och för att göra en korrekt bedömning skulle mer information om situationen behövas. Dock skulle jag vilja hävda att det delvis kan bero på att vegetarianism är mer accepterat i de sammanhang där Mikael rör sig och att han därför inte utsätter sig för risken att bli utstött på samma sätt som i

abortfrågan. Alternativt kan det också vara så att det rör sig om personlig eller opersonlig skada.¹²⁷ Alla informanter visar att de är medvetna om att abortfrågan kan vara väldigt känslig och att många mår både fysiskt och psykiskt dåligt inför och efter en abort. Att anklaga en människa som mår dåligt efter en abort för mord kan röra upp känslor och såra personen. Om Mikael skulle uttala sig negativt kring abort inför en person som gjort eller funderar på att göra abort påverkar detta personen direkt och kan innebära skada. Negativa uttalanden om köttkonsumtion är potentiellt inte lika sårande då personerna som äter köttet sällan mår psykiskt och fysiskt dåligt över detta. Mikael är således medveten om att en negativ kommentar om abort direkt kan såra personer vilket enligt teorin kan hämma en person att handla, då skada som medel för att uppnå ett mål triggar den moraliska hjärnans varningssignaler. Även Rosa tar tydligt avstånd från potentiellt sårande metoder när hon säger att ”ska två personer dö i den här processen eller en person?”. Hon menar med detta att det kan vara direkt sårande att beskylla någon som gjort abort, sårande till den grad att hon ”dör själsligt”. Av denna anledning väljer Rosa att inte döma någon som gjort eller funderar på att göra abort, vilket jag tolkar som att hon inte vill såra en person direkt.

Det har varit svårt att ta reda på informanternas spontana känslor inför abort, men jag anser att jag ändå fått en uppfattning om att de anser att det är en svår och jobbigt fråga som väcker känslor som ledsamhet och sorg. Annika uttrycker att hon är för abort men alltid känt att hon inte skulle kunna göra det själv, så länge som hon varit medveten i frågan åtminstone. Dock berättar hon att hon har funderat en del kring att göra abort sedan jag skickade henne intervjufrågorna. Annika berättar att hon kommit fram till att hon inte längre är lika främmande inför en eventuell abort, något hon tycker är lite jobbigt att tänka på.

Annika: Jag har funderat på det lite i löpspåret i dagarna och nu kan jag ju känna att jag inte skulle vara helt främmande för det. [...] Det kan jag inte sticka under stolen med, det är faktiskt lite jobbigt att tänka på.

Intervjuare: Vad är det för känsla?

Annika: På ett vis blir det ju jobbigt för att det känns som att jag tänker på min egen bekvämlighet... Det är klart att jag gör det. Sedan motiverar jag det med att jag gör det för andras skull, nämligen de barn jag har. Och så lägger jag beslutet eller liksom ansvaret utanför mig själv.

¹²⁷ 1.4.2 Hjärnans automatiska och manuella läge.

Här tolkar jag det som att Annika har haft negativa känslor kring en egen abort men att hon på ett opersonligt samhälleligt plan kunnat se de fördelar aborten innebär för kvinnor på exempelvis arbetsmarknaden. Sedan jag skickade henne frågorna har hennes ryttare (manuella läge) sett längre in i framtiden än hennes elefant (automatiska läge) och försökt övertala elefanten att abort skulle kunna vara ett alternativ.¹²⁸ Hon kommer därför med olika argument för att övertala sig själv, vilket hon inte verkar ha lyckats med fullt ut. Dock innebär inte detta att hon inte kommer att lyckas förr eller senare genom att resonera med sig själv enligt steg 5 och 6 i SIM.¹²⁹ Jag tycker nämligen att hon är inne och nosar på ett omsorgsetiskt resonemang där hon tar hänsyn till sina närmaste relationer.¹³⁰

I denna analys anser jag att det blir tydligt hur mycket ”stammens” ställningstagande påverkar det personliga ställningstagandet. Det blir även tydligt att de som har störst inflytande på informanterna är de som står eller har stått i nära relation till dem, personer de anser viktiga. Detta är något jag känner igen från min egen tidigare forskning, nämligen att de som står en nära är de som främst påverkar en människas beteenden, och i denna studie, moraliska ställningstaganden.¹³¹

¹²⁸ Jfr. 1.4.2 Hjärnans automatiska och manuella läge.

¹²⁹ Jfr. 1.4.3 SIM – Social intuitionist model.

¹³⁰ Jfr. 1.5.2.2 Omsorgsetik.

¹³¹ Einarsson, R. *Att vara en i mängden...: En studie om religiös isolering på Facebook*. Umeå: Umeå Universitet, 2016. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:899495/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 2016-05-13]

3. DISKUSSION

Syftet med denna studie har varit att undersöka kristna feministers egna perspektiv på det moraliska ställningstagandet i abortfrågan och hur detta kan förstås ur moralpsykologiskt perspektiv. En ansats gjordes också till att hitta gemensamma värden bland de kristna feministerna i abortfrågan för att i enlighet med moralpsykologiska perspektiv försöka hitta en början till en lösning i abortkontroversen. Genom att svara på studiens frågeställningar i analysen anser jag att detta syfte nu är uppfyllt. Ställningstagandet i abortfrågan har påverkats av de personer som de kristna feministerna diskuterat abort med. Det motiverades främst utifrån den kristna bilden av Jesus som feminist, Gud som skapare av liv och Guds vilja för människan att leva jämställt. Informanternas argumentation bygger främst på premissen att vi befinner oss på en plats i frälsningshistorien där vi ännu väntar på Jesus återkomst och förverkligandet av Guds rike. I evangelierna har informanterna funnit det sätt som Jesus vill att de ska leva i väntan på honom, vilket de uppfattar som feministiskt. Budet att älska sin nästa och att inte döma andra människor är centralt för denna studies kristna feminister. Dessa mål och värden förenade de kristna feministerna i denna studie och det blev tydligt att abort kan ses som en pragmatisk lösning till den dag då Jesus återvänder till jorden.

Analysen av människors moraliska ståndpunkter har i denna studie varit en tolkningsprocess. Jag vill poängtera att det kan finnas flera tolkningar av det material jag har haft framför mig. Det har funnits mycket att spinna vidare på men jag blir dock tvungen att lämna detta till framtida forskare, varav jag må hända en dag är en. De informanter som ställt upp i denna studie kan även ha åsikter som skiljer sig från andra kristna feministers. Den svenska kristna feminismen går att analysera ur flera perspektiv och det finns sannerligen underlag för fler och vidare studier i detta ämne. Jag tror också att den kristna feminismen är en viktig del av det mångreligiösa samhället. Som framtida lärare i religionskunskap tror jag även att det är viktigt att visa den bredd av tolkningar som finns inom religioner. Feministiska inriktningar menar jag skulle kunna fungera som en form av brygga mellan personer med olika livsåskådningar, med ett gemensamt feministiskt mål på de moderna betesmarkerna.

Jag anser att den kristna individualismen har varit ett övergripande tema i denna studie. Med den kristna individualismen menar jag varje människas val att själv bestämma om vederbörande vill följa Jesus, vilket för informanterna i denna studie innebär att också respektera andra

människors beslut att göra det eller inte. Detta innebär även en respekt för att människor ska få ha möjlighet att göra vad de vill med sina liv, vilket ibland innebär att personer gör abort.

Abort är fortfarande ett väldigt känsligt ämne vilket informanterna ger uttryck för. I dagens debatt skulle snarare abortmotståndarna än abortförespråkarna bli spottade i ansiktet, vilket nämns i uppsatsens introduktion. Vissa efterlyser debatt medan andra anser att det finns risker med att diskutera och ifrågasätta abort som det fungerar idag. Studiens kristna feminister lyfter fram värden som jag tror kan vara viktiga att ta vara på vid framtida samtal om abort. Dessa är: människans autonomi, allas lika värde, att inte döma andra och att underlätta för kvinnor att bestämma över sina kroppar oavsett vad det innebär för fostret. Jag skulle vilja avsluta med ett citat från Bibeln, som jag anser fångar essensen av hur jag tolkar denna studies informanter. Jesus ska själv enligt författaren till Lukasevangeliet ha sagt:

Döm inte, så skall ni inte bli dömda. Förklara ingen skyldig, så skall ni inte dömas skyldiga.
Frikänn, så skall ni bli frikända.¹³²

¹³² Lukasevangeliet 6:37. Bibel 2000, Bibelkommissionens översättning 1999, Stockholm: Verbum, 2000.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

INTERVJUER

Annika. Inspelad och transkriberad telefonintervju, 57:31, 2016-04-11.

Emma. Inspelad och transkriberad telefonintervju, 28:23, 2016-04-14.

Mikael. Inspelad och transkriberad telefonintervju, 43:32, 2016-04-14.

Rosa. Inspelad och transkriberad telefonintervju, 41:43, 2016-04-11.

TRYCKTA KÄLLOR

Bibel 2000, Bibelkommissionens översättning 1999, Stockholm: Verbum, 2000.

Courtney, J. *The Metaethical Ramifications of Empirical Moral Psychology: Examining the Moral Cognitivist/Non-Cognitivist Debate*. Carleton University: ProQuest Dissertations Publishing, 2012.

Greene, J. *Vi och dom*. Lidingö: Fri Tanke, 2014.

Gustafsson Lundberg, J. Feministisk etik. i Jansdotter Samuelsson, M. Gustafsson Lundberg, J. & Borg, A. *Kön, teologi och etik: en introduktion*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2011.

Haidt, J. The Emotional Dog Gets Mistaken for a Possum. *Review of General Psychology*. 8 no. 4 (2004): 283–290.

Haidt, J. *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*. New York: Pantheon Books, 2012.

Kvale, S. & Brinkmann, S. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur, 2014.

Maloney, A. Women and children first? i *Living with contradictions: controversies in feminist social ethics*. Jaggar, A. M. (red.), 273–275. Boulder, Colorado: Westview, 1994.

Saltzstein, H. & Kasachof, T. Haidt's Social Intuitionist Theory: A Psychological and Philosophical Critique. *Review of General Psychology*. 8 no. 4 (2004): 273–282.

Sherwin, S. *Bioetik i ett feministiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur, 1998.

Svenska kyrkan. Abort och oföddas människovärde, Kyrkolivsutskottets betänkande 2015:19. Uppsala: Kyrkomötet, 2015.

Tong, R. *Feminist Approaches to Bioethics: Theoretical Reflections and Practical Applications*. Boulder, Colorado: Westview Press, 1997.

Vikström, B. *Den skapande läsaren: hermeneutik och tolkningskompetens*. Lund: Studentlitteratur, 2005.

Westlund, I. Hermeneutik. i *Handbok i kvalitativ analys*. Fejes, A. & Thornberg, R. (red.), 62–80, 1. uppl. Stockholm: Liber, 2009.

Yin, R. K. *Kvalitativ forskning från start till mål*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2013.

ELEKTRONISKA KÄLLOR

- Einarsson, R. *Att vara en i mängden...: En studie om religiös isolering på Facebook*. Umeå: Umeå Universitet, 2016. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:899495/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad 2016-05-13]
- Kumlien, M. *Finns det ett kristet synsätt på abort? [Elektronisk resurs]* Uppsala: Uppsala universitet, 2012. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-180067> [Hämtad 2016-02-29].
- P3 Dokumentär – Grupp 8 (Radioprogram). Stockholm: Sveriges Radio. 2015. <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/644416?programid=2519> [Hämtad 2016-02-02]
- Studio Ett – Abort (Radioprogram). Stockholm: Sveriges Radio. 2011. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1637&artikel=4606815> [Hämtad 2016-02-03]
- Stockholms Katolska Stift. Frågor och svar om katolsk tro. <http://www.katolskakyrkan.se/katolska-kyrkan-i-sverige/fragor-och-svar-om-katolsk-tro> [Hämtad 2016-03-12]
- Swärd, S. Motstånd och människovärde: Om kyrkornas abortengagemang. Svenska Evangeliska Alliansen, 2013. <http://www.sea.nu/viewNavMenu.do?menuID=55&oid=82172> [Hämtad 2016-04-29]
- Tong, R. & Williams, N. Feminist Ethics. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Zalta E. N. (red.). 2014. <http://plato.stanford.edu/archives/fall2014/entries/feminism-Ethics> [Hämtad 2016-03-10]
- Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [Hämtad 2016-03-20]

BILAGOR

BILAGA 1 – INTERVJUGUIDE

Informera om:

- Forskningsetiska principerna:
 - Informanterna får till att börja med ytterligare en gång ta del av studiens syfte (informerades i samband med den första kontakten).
 - Deltagandet är frivilligt och du kan när som helst välja att inte svara på en fråga eller avbryta din medverkan i studien.
 - Din identitet kommer att skyddas och ingen utomstående kommer att kunna ta del av uppgifter som skulle kunna leda tillbaka till dig.
 - Uppgifterna du lämnar kommer inte att användas till något annat än till att uppfylla denna studies syfte.
- Min hållning som forskare är neutral i frågan och jag tar således inte ställning. Ställer jag motfrågor eller tar upp argument mot din åsikt är det bara för att jag vill veta hur du resonerar kring dem.

Intervjufrågor:

- Berätta om dig själv:
 - Ålder, var du bor, tillhör kyrka, kristen bakgrund, feministisk bakgrund (t.ex. hur länge varit kristen).
- Ställningstagandet i abortfrågan:
 - Hur står du i abortfrågan? Hur resonerar du kring detta ställningstagande? (ex argument för ställningstagandet, argument utöver hävdandet av rättigheter)
 - När du tänker på en abort, vad är din spontana känsla inför den? Hur tänker du dig den (land, sammanhang, välfärd osv)? Annorlunda om exempelvis en indisk kvinna blivit våldtagen och blir utstött av samhället och familjen om hon behåller det?
 - Hur ställer du dig till vanliga kristna och feministiska argument? (t.ex. livet börjar i befruktningen, förbudet mot att döda, kvinnans autonomi, endast kvinnan som kan bestämma över fostrets framtid)
- Utifrån moralpsykologiska teorier:

- När diskuterade/pratade du om abort senast? Med vem/vilka? Hur stod de i frågan?
- Brukar du diskutera abort? Om ja: med vilka? Varför?
- Finns det tillfällen då du håller tillbaka din åsikt/då du inte vill diskutera? Berätta mer/varför?
- Har du alltid haft samma åsikt i abortfrågan? Om inte, vad fick dig att ändra åsikt?
- Hur skulle det ideala samhället se ut för dig utifrån abort/reproduktion? Hur skulle det fungera? Skulle abort finnas?
- Något att tillägga innan vi avslutar?

Avslutande information och bekräftelse:

- Dubbelkolla: är det okej att jag använder denna intervju i min studie?
- Vill du bli meddelad om var du kan hitta studien när den publiceras? Vill du ta del av den när den är klar men ännu inte publicerad?

Tack för din medverkan, ha en bra dag!

BILAGA 2 – INLÄGG I KRISTNA FEMINISTER

Är du kristen feminist och har en ståndpunkt i abortfrågan?

Jag heter Rebecca Einarsson och läser till magister i religionsvetenskap vid Umeå Universitet. I min sista uppsats vill jag skaffa en inblick i hur kristna feminister ser på abort. Skulle du kunna tänka dig att ställa upp på en telefonintervju kring detta? Deltagandet är självklart helt anonymt. Skicka ett personligt meddelande till mig om du är intresserad för mer information.

BILAGA 3 – INTERVJUFRÅGOR OCH INFORMATION INFÖR INTERVJU

Hej!

Intervjufrågorna följer nedan. Jag vill reservera mig för att det eventuellt kommer att komma några följdfrågor under intervjun som inte står med bland dessa. Jag skriver även in de forskningsetiska principerna så du vet vilka rättigheter du har och hur jag kommer att hantera materialet. Innan intervjun kommer jag att gå igenom dessa på telefon också så det inte blir några missförstånd. Tveka inte att höra av dig om det är något du funderar på!

OBS! Min hållning som forskare är neutral i frågan och jag tar således inte ställning. Ställer jag motfrågor eller tar upp argument mot din åsikt är det bara för att jag vill veta hur du resonerar kring dem.

- Forskningsetiska principerna:
 - Innan intervjun kommer du till att börja med återigen så ta del av studiens syfte.
 - Deltagandet är frivilligt och du kan när som helst välja att inte svara på en fråga eller avbryta din medverkan i studien.
 - Din identitet kommer att skyddas och ingen utomstående kommer att kunna ta del av uppgifter som skulle kunna leda tillbaka till dig.
 - Uppgifterna du lämnar kommer inte att användas till något annat än till att uppfylla denna studies syfte.

INTERVJUFRÅGOR:

BERÄTTA OM DIG SJÄLV:

- Ålder, var du bor, tillhör du någon kyrka, kristen och feministisk bakgrund.
Med kristen och feministisk bakgrund menar jag något i stil med hur länge du varit kristen och hur länge du varit feminist, om du alltid varit båda, hur det kommit sig osv.

STÄLLNINGSTAGANDET I ABORTFRÅGAN:

- Hur står du i abortfrågan? Hur resonerar du kring detta ställningstagande?

Här tänker jag att du får brodera ut hur mycket du vill. Argument för ditt ställningstagande vore väldigt intressant att höra. Som jag skrev på första sidan är eventuella ifrågasättanden från min sida bara till för att få veta hur du förhåller dig till dessa, inte för att ifrågasätta din ståndpunkt, jag är helt neutral. Försök även fundera på argument som inte handlar om rättigheter.

- Hur ställer du dig till vanliga kristna och feministiska argument?

Vanliga kristna argument brukar involvera att en person blir till vid befruktningen och att det därför är fel med abort då det innebär att döda en människa vilket strider mot de tio budordet "du skall icke döda". I det fall ett barn blir till direkt vid befruktningen strider även aborten mot kärleken mot nästan. Andra argument kan behandla livets tragik och att abort ibland är det bästa i en svår situation. Feministiska argument bygger ofta på kvinnans självbestämmande över sin egen kropp och att endast de som påverkas av ett framtida barn är de enda som kan ta beslut i frågan om abort – vilket ytterst sett är kvinnan som bär det. Andra feministiska argument handlar delvis om att fostrets status som moraliskt skyddsvärd endast kan bestämmas av kvinnan; delvis om att samhällets struktur i kombination med aborter inte leder till ett jämställt samhället. Detta är några exempel på argument, det finns självklart flera.

- När diskuterade/pratade du om abort senast? Med vem/vilka? Hur stod de i frågan?
- Brukar du diskutera abort? Om ja, med vilka? Varför?
- Finns det tillfällen då du håller tillbaka din åsikt/då du inte vill diskutera? Berätta mer/varför?
- Har du alltid haft samma åsikt i abortfrågan? Om inte, vad fick dig att ändra åsikt?
- Hur skulle det ideala samhället se ut för dig utifrån abort/reproduktion? Hur skulle det fungera? Skulle abort finnas?